

**CIHM
Microfiche
Series
(Monographs)**

**ICMH
Collection de
microfiches
(monographies)**

Canadian Institute for Historical Microreproductions / Institut canadien de microreproductions historiques

© 1996

The copy filmed here has been reproduced thanks to the generosity of:

National Library of Canada

This title was microfilmed with the generous permission of the rights holder:

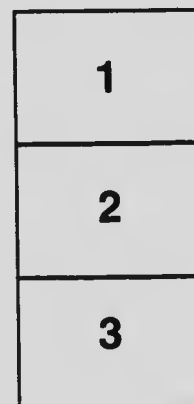
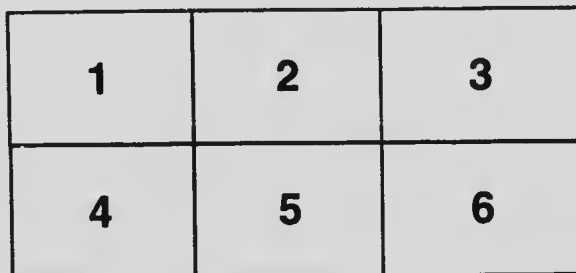
RaĪna (Rae) Cunningham

The images appearing here are the best quality possible considering the condition and legibility of the original copy and in keeping with the filming contract specifications.

Original copies in printed paper covers are filmed beginning with the front cover and ending on the last page with a printed or illustrated impression, or the back cover when appropriate. All other original copies are filmed beginning on the first page with a printed or illustrated impression, and ending on the last page with a printed or illustrated impression.

The last recorded frame on each microfiche shall contain the symbol → (meaning "CONTINUED"), or the symbol ▼ (meaning "END"), whichever applies.

Maps, plates, charts, etc., may be filmed at different reduction ratios. Those too large to be entirely included in one exposure are filmed beginning in the upper left hand corner, left to right and top to bottom, as many frames as required. The following diagrams illustrate the method:

L' exemplaire filmé fut reproduit grâce à la générosité de:

Bibliothèque nationale du Canada

Ce titre a été microfilmé avec l'aimable autorisation du détenteur des droits:

RaĪna (Rae) Cunningham

Les images suivantes ont été reproduites avec le plus grand soin, compte tenu de la condition et de la netteté de l'exemplaire filmé, et en conformité avec les conditions du contrat de filmage.

Les exemplaires originaux dont la couverture en papier est imprimée sont filmés en commençant par le premier plat et en terminant soit par la dernière page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration, soit par le second plat, selon le cas. Tous les autres exemplaires originaux sont filmés en commençant par la première page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration et en terminant par la dernière page qui comporte une telle empreinte.

Un des symboles suivants apparaîtra sur la dernière image de chaque microfiche, selon le cas: le symbole → signifie "A SUIVRE", le symbole ▼ signifie "FIN".

Les cartes, planches, tableaux, etc., peuvent être filmés à des taux de réduction différents. Lorsque le document est trop grand pour être reproduit en un seul cliché, il est filmé à partir de l'angle supérieur gauche, de gauche à droite, et de haut en bas, en prenant le nombre d'images nécessaire. Les diagrammes suivants illustrent la méthode.

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART

(ANSI and ISO TEST CHART No. 2)

1.0

4.5

2.8

2.5

5.0

3.2

2.2

5.6

6.3

3.6

7.1

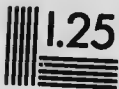
4.0

2.0

1.1

1.8

1.25

1.4

1.6

APPLIED IMAGE Inc

1653 East Main Street
Rochester, New York 14
(716) 482-0300 - Phone
(716) 288-5989 - Fax

USA

П. КРАТ.

КОЛИ ЗІЙШЛО СОНЦЕ

ОПОВІДАНЄ З 2000 РОКУ.

ЦІНА 30 ЦЕНТІВ.

Накладом Української Книгарні в Брантфорд, Онт.

З друкарні «Робітничого Слова».

Торонто, 1918.

ЧИТАЙТЕ І ШИРИТЬ!

РОБІТНИЧЕ СЛОВО

соціалістично-наукову часопись для українських робітників і фермерів в Північній Америці.

«Робітниче Слово» від початку свого існування стоїть твердо в обороні працюючого люду.

«Робітниче Слово» виступає проти всяких дурисвіттів і ворогів робітництва.

Робітниче Слово містить різні корисні і цікаві статі, після найновіших напрямків соціалістичної науки, про політику, про справи робітничі і хліборобські, подає статі наукові, поучаючі, оповідання, поезії, новини з Америки, старого краю та з цілого світа. Всьо писане в «Робітничім Слові» дуже зрозуміло і приступно для кожного. «Робітниче Слово» виходить тижнево, що суботи.

Предплата на «Робітниче Слово» виносить: на цілий рік \$1.50, на пів року 80 центів. За границею: на рік \$1.75; на пів року 90 центів. Предплату належить слати на слідууючу адресу

ROBITNYCHE SLOVO

Box 64,

Toronto Ont.

Оказове число висилаємо кожному даром.

National Library
of Canada

Bibliothèque nationale
du Canada

225-

DEC 18 1925

П. КРАТ.

КОЛИ ЗЙШЛО СОНЦЕ

18 1925

Оповідане з 2000 року.

З друкарні «Робітничого Слова».
Торонто, 1918.

P.

Коли Зійшло Сонце

I.

— Він буде жити, почув я над собою чийсь лагідний жіночий голос: Тільки недоторкайтесь до него голими руками, заки він цілковито не розмерзнуть ся:

— Що за диво? Подумав я: Де я і що зі мною? Чув тільки, що в моїм тілі перебігали якісь гарячі потоки.

— Дайте йому панитись ще сего зія, казав голос.

Чийсь руки розтушили мої уста і влягли чогось у рот, що я лигнув. Тоді мої очі розплющились, і я побачив наді мною такої краси жіноче личко, що хвильку хтів уже повірити в істноване ангелів. Чорнява, рожева як той троянд цвіт, чорнобрива, синьоока вона всміхалась до мене своїми червоними мов калина устоницями зза котрих мов рядки перлині блищали білі зубочки і казала, як до малої дитини:

Будемо жити, будемо жити!... Але й не гадайте підвестись, се вам заповідь, крикнула вона, коли я хтів поворушитись. Тенер я бачив, що коло мене стояло ще четверо повних, здорових хлопців вбраних, як і вона у ясно-блакитній мантії аче шивитася служба.

— Деж я?

— Лежіть і ні про що не думайте. Ви там де була ваша воля, щоб ви були.

Я десь бачив її личко колись. Воно мені таке знайома. Але де? Зрозумів, що

в мене цілковито відібрано пам'ять.

— Скажіть хто ви і що зі мною сталося а то я здурію! крикнув до неї, бо бачив, що вона була якась там старша.

Та засьміялась і сказала дати мені чогось на спаніє.

Коли знов прокинувся, вона сидла коло мене на кріслі а я побачив себе на широталевім ліжку, у гарно прибраній, сонцем освіченій кімнаті.

— Ви називаєтесь Петро Іванчук?

Я не пам'ятаю, відповів я, дивлячись забувши своє власне ім'я.

Ану, дивіть ся свідчи, а вона подати мені зжовклий папір на котрім стояло «Я, Петро Іванчук, син Івана Іванчука з Бубинища з Галичини, годжу ся, щоб доктор Гібсон професор медицини на Ванкуверській Університеті у Ванкувері, Б. К., заморозив мене після методу професора Бахметієва болгарського міністра просвіти, з умовою, що Ванкуверський Університет буде доглядати мене аж до 10 години перед полуднем дня 1-го травня 2000 року, а того дня я маю бути відморожений і можливості привернення до життя». Підписаво «Петро Іванчук» до цього підписе стояли ще підписи доктора Гібсона, болгаря та згода Британь-Колумбійського парламенту, що візьмє Петра Іванчука після його власного бажаю заморозити.

Ніби то я, той Іванчук? спитався я лікарки, що вильню дивилася на мене, сподіючись тої хвили, коли я все згадаю.

А так, що ви!

Я не знав.

А се яке лице? показала мені чинсь жіночу фотографію, зжовкду як і той папір.

Ой! я тепер згадав усе:

— То було вчора. Вона кохала нього і за него віддалась. Я не міг стерпіти болю мого серця і, коли доктор Гібсон вистаючи нам з каледжі анатомію казав, що добре булоб спробувати, чи людина годна витримати заморозене, я запропонував йому мене... Але пощо ви мене так завчасно підморозили? Гибель я хтів до 2000 р., а не на одну ніч.

Ха-ха-ха! зарегастралась докторка: Ваша ніч була довга рівнісеенько 81 рік і чотирі місяці.

— Отже так, що я знів. Їх нема нікого в живих?

Певно.

— І її немає? — показав на портрет моєї кашинської любки?

Вона вмерла у 1982 р.

— Ви її знали?

Я її онука.

Тепер я пізнав її. Вона була так подібна до моєї Бесі, тільки тиєчу разів краєша.

Але ви погана людина.

Чому?

Та зли кохави та заздности, підібрав собі жити на вісімдесять і один рік!

Серце не зважає... А зрештою мені більше хтілось прислужитись науці, збрехав я.

Ой, науці... Але певно се заморожене цїлковито виморозило палкїсть вашого серця, глузувала вона.

— Не знаю.....

Товаришко Гледис, колиж ви покажете нам свого відмороженника? почувли ми шенотїне з троха відхилених дверей.

— Тепер уже можна сказати докторка.

Тоді двері розчинились і до кімнати

всипалась гурма людей з зацікавленими обличчями, з очима зверненими на мене.

— Як ся маєте? як себе відчуваєте тепер? засипали мене запитами.

Дякував за їхню прихильність, а враз з тим дивувався розглядаючи їх та їхнє убранє. Були межі ними молоді й старі жінки й чоловіки, але усі такі здорові, рожеві! Навіть сивоволосі були повні здоровля, руху та гумору немов шкільна молодь. А що до жінок той не казати. Навіть тяжко було вгадати як старі вони були. А вбранє на них було таке, що мені робилось ніяково на них дивитись. То було щось подібного до нерського убраня: якісь з легсаької матерії майже прозорого шовку «тумани». груди були вкриті парами злотиx мищат. а плечі загорнені у легенькі, як павутиня памітки, на головах мали подібні до єгипетських корабликів ще з часів фараонів. Злото, самосьвіти та шовки та краса. Чоловіки були вбрані в біленькі сорочки та штани. Але декотрі мали убранє подібне до колишнього грецького, тих тог та тунік. Мені здавалось, що се гурма ванкуверських богатирів з'явилась подивитись на мене, аби задоволити своє зацікавленє. Але одно мене дивувало, що лиця в них усіх мали вираз розуму та висшої інтелігенції, чого я цілковито не бачив у вітрогонної молоді з капіталістичної класи. Також дивно було, що вони звали мене і один одного «товаришу» та «товаришко». Що за зміна на тім сьвіті?

А ті жінки пообсїдали мене на ліжку і цокотїли як канарки.

— Ви мусите дати нам кілька відчитів про вашу добу. Ми так зраділи, коли довідались, що вас будуть відморозувати....

Але ви герой! Ви дали науці доказ, що людей можна заморожувати на сотки років. Тепер багато з нас зробить те саме, аби побачити слідувачі століття.....

Я теж уже хотів розпитувати їх про їхнє жите, але моя докторка Гледис сказала, що мені ще шкодить така турбація, і вони, жпчучи мені як найшвидче встати, повиходили з кімнати.

— Се місцеві капіталісти? спитав я її. Вона не зрозуміла того слова.

— Капіталісти? Що то таке?

Я її роз'яснив.

— Ні, се наші.....

— Ванкуверські міщани? спитав я.

— Знов не розумію вас... Се наші.

Так я з першу й недовідав ся, хто то був.

— Тепер ми скинемо з вас усі повивачі і спробуємо піти з вами трохи на свіже повітря. І вона закликала знов шпиталевих хлопців. Мене розповіли, скупали, вбрали в римської моди тогу, а тоді я глянув на себе у свічадо. Мною від жаху аж стріснуло: У свічаді був якийсь зжовклий напів-мрець.

— Ой, який я став! — крикнув я.

— Не журіть ся, наші доктори зроблять вас до місяця молоденьким парубком, потішила Гледис.

Пробував іти, але ноги вгинались. Тоді посадили мене на гарне крісло з колесами, котре порушувалось якоюсь нечуткою силою, і Гледис сказала, що сама піде зі мною на прохід тільки перебереть ся. Мене звезли хлопці до дверей, а незабаром і Гледис прийшла вбрана, як і попередні дами, повита в легенький як мрія злото-зеленавий серпанок.

Вона натиснула гудзик коло крісла і

воно легенько покотилось. Ми вийшли через величезні шкляні двері на вулицю. Але що то була за вулиця! Вимощена якимсь червоनावим наче гумовим асфальтом, хідники з блакитного цементу, а від дороги понад хідниками квітки й квітки. Домів мало; й дім від дому відокремлений садами котрі тепер саме були вляні яблуновим квітом.

Коли Гледис перевозила мене через вулицю я побачив затоку і гори по тім боці.

— То Північний Ванкувер? спитав я її.

— Так.

— А ся вулиця де ми ідемо?

— Не пізнаєте?... Таж се Гейстинг.

— Гейстинг? Та застановлена мурами вулиця. А деж крамниці, канцелярії, кінематографи, їдальні? Ні, се не Гейстинг, або се не Ванкувер.

— Я бачила фотографію старого Ванкуверу і знаю про що ви питаєтесь.

Тимчасом нас здивали то хлопці то дівчата, а то і старші люди і всі витали мою докторку словами «добридень Гледис», або «добридень товаришко Гледис». Що за диво, її ціле місто знає, наче вона усім їм сестра.

— А деж ваші крамниці і ціла бізнесова дільниця?

Ви кажете про наші споживчі склади?

— Споживчі склади?... Я вас питаю де ви купуєте собі усе що вам потрібно?

— Ми нічого не купуємо, я навіть мало розумію, що значить те слово.

— А так, міняєте гроші, на те що вам треба....

— Я знаю; у нас в музею є ті паперці та бляшки, і вони показують, які були дурні люди минулих століть, що годи-

лись міняти свою працю за клаптика нікому ні нащо не здалого панеру.

— А як же ви жиєте без грошей? не вірив я їй, думаючи, що вона жартує.

— А нащо нам гроші? Ми всі працюємо....

— Тай ми працювали, перебив я її.

— Ви працювали, але з тої праці була тільки мука, а користали з того одиниці.

— А тепер як?

— А тепер у нас усі щасливі, усі задоволені, а тих одиниць нема.

— Що ж се з світом сталось?.... Чи не здійснились мрії соціялістів?.. споглянув я на неї.

— А ви не були соціялістом?

— Ні, я в політику не бавив ся. Мені в голові була медицина.... Хоч я співчував ідеї економічної рівности.... Колиж се сталось?

Тим часом нас оточила гурма товаришів й товаришок, всілякого віку. Гледис спинила крісло-візок. Витали немов найдоросшого родича.

Ми довідались, що ви розморозились в добрім здоровлю..... ой, які ми раді, які раді!.... (я гадав, що ранішні газети повідомили про моє воскресєне)

— Товариш Піт, цікавить ся, як ми дійшли до теперішнього устрою, сказала Гледис.

Вчинив ся рух, почались поясненя, і за пару хвилин я довідав ся, що по світовій війні 1914 року, по російській революції 1917 р. світ не заспокоював ся. Хвиля соціальної революції захопила поволі усе людство, і вже від 1950 року колективізм запанув в найдальших закутках земної кулі. Приватна власність на землю та засоби виробу стала заступлена суспіль-

ною.

— А як держави? як Канада? цікавився я.

— Держав нема. Тепер є тільки людство.

— Як же ви рядитесь?

— Уряду, такого як був колись, у нас нема. Правда, суші розділені на кілька частин що до продукту, що всім видають і відповідно тому маємо індустріальні комітети, які пильнують, щоб всего було вироблено кільки треба.

— А парламенти, кабінети міністрів, суд, поліція, військо, в'язниці?

— Ха-ха-ха! зареготались всі. І я довідав ся, що вони замість парламентів тепер мають річні всесвітні зїзди, а що до міністрів, суддів, поліції та війська, — того нема.

— Як же ви судитесь і боронетесь від напасників?

Знов щось дивного! Кажуть, що в них нема напасників, нема злочину

— Чому?

Бо злочин існував через те, що світом рядили фахові злочинці, через неосвідомлене народу, через приватну власність. Тепер політики нема, нема й тих псувачів людства-політикреїв. Тепер нарід освідомлено, а школи виховали нове покоління в ідеях братерства та спільної праці.

Вони казали:

— Усеї світ наш і ми чуємо себе забезпеченими, ми все маємо, що техніка та наука осягнули. Красти в себе ніхто не буде; убивати один одного не можемо, ми любимо в кождім брата і сестру людину. Ми всі одна родина, родина людей, в котрій вже щезла звірячість минувшини.

— Чомуж ми, будши людьми, що чванились цивілізацією, чому ми не додума-

ансь до того, до чого ви так просто дійшли? Кільки крові та сліз пролялось необхідно.... і я схилив в росначу голову, чуючи паче на мені лежить ганьба минування, живим заступником котрої тепер був тільки я.

Але вони зрозуміли мій смуток і зараз показали чулість своїх сердець.

— «Відморожений дідусю», «дідусю цілого людства», дивіть ся на нас! Ваша доба зробила свою роботу, без вас не було і нас, ми ж продовжене вашого життя. Радіймо ж, що парешті жите визволилось з кайданів мук та педолі. І вони схопили мій візок і покотили улицею співаччи свій «Гимн Людства», що починав ся:

Ми всі брати, ми всі сестри,

Все людство — одна родина,

Всіх кохаймо,

Всіх шануймо,

Хай жиє й мала звірина!

З хатів виходили мешканці, витали мене, прилучаючись до співу. За одного паркану плигнув на улицю кугар, песучи в ниску мале кугареня.

Гато Джени! Крикнули мої приятелі. Кугарка замуркала, як кітка і поклала мені на коліна своє котя.

І ви не боїтесь, щоб ся звірина не поїла ваші діти? — спитав я.

— Ой, ні! Джени, добра кіточка, вона бавить ся з нашими маленькими братіками та сестричками.

Тепер я завважив під корчами троянд чорного медвіда, що спав собі, наче наймит по роботі, улицею вганяли крілики, скрізь по садах цокотіла пташня, а пара ракунів гойдались на галузях черешні.

Збудили медведя і познайомили зі

мною: звали його Урзус.

— Ми забрали у звірини їхні ліси та гори, але за те даємо їм місце межі собою. Кугарка кугареня та Урзус лєстлись, як сьвійські коти. Я пригадав собі як не раз на польованю убивав кугарів та медведів. Сумління виявилось мені в серце!... А одна дівчина, схопивши кугареня, закричала:

— Назвімо його Нітом, в честь нового товариша, і кугареня стало Нітом.

Повезли мене далі. Урзус по шкандибав теж з нами. Тепер ми вийшли на гору де колись був Мейн стріг. Як і впочатках 20-го століття зза темно-синьої морської затоки білили снігові верхи гір, але й тут великих будинків не було, а стояв просторий встелений травичкою на квадратову мілью парк, а по парку були розстановлені більші й менші будинки та забавки дя дітей.

- - Се наша школа, сказали мені.

Замість брами до того парку-школи стояло дві статуї. Одна уявляла батька, маму і трое дітей, всі обіймались у пестошах, (на ній був напис: «Діти! любіть старших товаришів»), а друга — два хлопці і дві дівчини обіймаючи себе за рамя; там підпис: «Любімось».

— Бачите мета наших шкіл розвинути в дітях людяність основану на взаємнім любленю.

— А в наших школах дітей вчили мілітаризму та сліпого націоналізму, завважив я.

Мене підвезли до першого шкільного будинку. З дверей повибігали учительки і з радостею сестер покотили моє крісло до середини. Там за лавками сиділо зо пятьдесятеро здорових красно вбраних дітей, котрі повитали мою появу радісними

криками, але жадне не встало зза лавки. Бачив, що тут існує карпість. Мене підкотили до учительської катедри. На стіні я зауважив ману земних півкуль на котрих був напис: «Твоєю вітчизною — піліпів діві». В тім є рачія, згодив ся я.

Діти! казали учителька. Ми маємо дуже дорогого гостя, людину з початку двадцятого століття, про котрого вже вам згогодні розповідали. Він тепер буде жити з нами і ми маємо зробити його жите приємним.

Ми всі вас, любимо, стараний товариду! крикнули дзвінками голосочками діти.

І я вас так само, мої пташенята, роздушений до сліз відповів я.

Можете встати і привітатись з товаришем Нітом, дозволила учителька. Тут мене трохи не задушили в своїх обіймах.

Я хотів знати, чого вони варт ся.

Тут були діти в віку сім вісім років. На лавках я не бачив жадних книжок, ані скринтурів. Спитав учительку. Замість відповіді вона натиснула коло себе один біленький гудзик (тих гудзиків біля веї було зо дві сотки) і враз я почув гарний молодічний баритоновий голос, що читав... Я прислухав ся і пізнав в тім невмеруче словідане про «Робінзона Крузо», приятеля дітей.

Так у вас грамофон заступив книжку? Скрикнув я.

Ми звемо сей прилад біблїофоном, велько поправила мене учителька, а діти, Гледис і решта що були в шкільї сьміялись на моє здивоване.

— А як ви пишете.

— Дивіть ся на сю таблицю, сказала знов учителька і попросила свою підручну

закласти якусь плитку у скриньку коло стіни. Потім натиснула гудзик і на таблиці з'явилися слова, наче чорна таблиця була шклянною і під шклом кожна літера світилась.

— А коли вам треба з голови що написати?

— Тоді ми вживаємо сего приладу, і вона почала натискати гудзики, як на колішній нашій писарській машині. а на дошці світилися слова.

— Чудово!..... Але, що до писання листів, ви ж мусите писати перами?

— Ні, ми маємо диктограф.... Ось він, і учителька взявши щось подібного до тих цївок, що ми вживали до Едісонових фонс. рафів, поклала до машинки, що стояла в неї на столі (такіж прилади були і коло кожної дитини). Потім проговорила у трубку пару слів, виїмила цївку з диктофона і, здіймивши з тої цївки тоненький папірець з чогось твердого, подала мені.

— Тепер, коли хочете почути, що тут «написано» положіть се в сю щільну. Я зробив так, учителька натиснула гудзик і її голос почули ми виразно, наче вона сама говорила.

— Так ви цїлковито не пишете? невгавав я: І вчім складаєть ся у вас наука?

Пояснили, що вони вчать ся і давнього письма, також, але його вживають хіба в такім випадку, як треба нагло щось написати, а близько нема диктофона. А також мусять уживати письма запро написи на пам'ятниках, будинках, тощо. Диктофон краще від письма і тим, що дітей призвичає до скорого думаня та рівної бесіди.

— Ми є всесвітньою нацією працівників. сказала далі учителька: І наша виховавча

метода полягає на тім, щоб виховати в дітях залюблене до праці, до шанування праці!

— А за мого часу дітям виюювали пошанівок до всіляких славетних вояків, тощо. Чи шануєте ви П'єсона, Волфа та інших? зацікавився я.

— Ой, ні! Ті назвиска подобиємо у все-світній історії, але та вся кровава минування нас не цікавить. Нашими героями є творці духа, творці життя. Робітник з жилавими руками, що здвигнув культуру в сій країні, — се наш герой! Нашими героями ті всі, що своїми думками прошибли темряви незнання, дали світові пізнати самого себе, дали нам те проміне людськості, котре загриває нас до дальших вчинків добра та краси!

Тим часом з усіх шкіл телефонували учительски, протестуючи, що мене затримують в одній школі, коли усі хочуть мене бачити. Повезли мене до другої школи. Але учительки вмовились і вишпустили усю дітвору у парк.

Яка тисячка зацікавлених личок оточила мене, а крику, а вереску! Усі конче утіли мене обіймити. Аж Гледис злякалась за моє здоров'я і просила учительбок вгамувати дітей. А тоді викотили моє крісло на ту плятфому, що діти з неї спускають ся, і я мав звідти до них промовляти. Усі посідали на травичці і діти і учительки і медведь Урзус мене шимп. Почав їм розповідати про світову війну 1914 року. Діти й учительки скривились. А одна сказала:

— Товаришу, розповідайте нам щось доброго, а такого ми не любимо....

— Доброго? і я став як дурний.... Напивав усей свій мізок і не годен був нага-

дати нічого доброго за часів мого життя в початках двадцятого століття.

— Хочете чогось доброго?.... Ага! зрадив я: Ми давали один одному різдвяні подарунки раз в рік.

— Тільки раз в рік? здивувались діти: А ще що?

— Ми мали товариства, де після паціфіки раненим жов'ярам, мали товариство охорони пев... На тім я й став. Бачив, що діти були цілкомито мною не задоволені.

Гледис врятувала ситуацію

Любі маленькі товаришки й товариші! ви не маєте того зражатись тим, що за часів життя свого товариша в світі мало було добра та любови, але він сам був добрий і ради науки дав себе заморозити на такі довгі дні. Наш обов'язок показати йому щирість наших сердець.

І хмара минула: діти або гвиннули на мене. Я попросив скотити мене на землю і коли возили мене по парку, шебечучи та розповідючи про життя їхнього маленького диточого світа.

Але ось почув дзвін: раз, два, дьсянадцять.

— Обід! кавкнули діти і покотили геть з парку. Гледис забрала мене і з кількома учительками пішла знов в напрямку того будинку, що я думав, що то був шпиталь

II.

— Де ти сьогодні обідаєш? спитала мою докторку товаришка.

Де будь. Тато на фармах, відповіла та.

— Ходім до мене, за , сказала та.

Моє крісло стало в дверях красною дому на одвірку котрого був злотий напис: «Дівчина Ласи МакІнтош». В хаті було хороше! Красні меблі з дорогого дерева, оббиті доброю матерією, красні килими, образи, лялечки, фігурки, а на вікнах повно пишних вазонків.

Таке умебльоване вартує поверх три тисячки, порахував я.

Поки ми приготуємось до обіду, хай товариш прочитає газету в моїй бібліотеці, сказала Ласи і запросила мене в другу кімнату, в котрій не було жадної книжки, крім кількох шафів з зоями подібними до тих, що на них колись показували в нас «рухомі образки». А в стіні я завважив рурку подібну до того бібліофона, що в школі.

Натисніть сей гудзик і читайте газету, пояснила господиня хати, а сама пішла.

Будемо «читати» сказав собі я і натиснув, і враз з рурки бібліофону почув голос, що розповідав цілу мою історію, та вихваляв Гледис, що потрапила мене воскресити. Далі «газета» повідомляла, що я буду промовляти сего вечера в галі ім. Ч. Дарвіна в Ванкувері. Була там повинка, що сіяє в Альберті, Саскачевані, Манітобі та Північній Дакоті скінчилось і від 10-го мая піchnуть ся переджнивові вакації. Сила, що працювали до сіяня

вертає домів.

Се певно, так само, як за мого часу з Онгарії їхали на Захід на фермерські роботи, пояснив я собі.

Подавала газета поштики про нові пісні вложені тими, а тими, про наукові винаходи, про пономальовані образи і ті образи зараз я бачив на стіні; повідомляла про заручини і то дуже кумедно. Приміром, Маруся Заокішна з України заручилась з Леонардіо Гарра з Мексико, або Ребека Шварц, (Єрусалим Палестина) буде віддаватись за товариша Ішіні і Покотама Японії.

Що за мішанина? — скрикнув я.

Богато шесалось про балі, забави, піквіки, несподівані приємности зроблені тим або тій їхніми привітелями, але нічого не було про аренти, вбійства, засуди, війну, критику або напади політикерів на їхніх партійних ворогів.

Мені ставало нудно чути про все те добро і щасливий настрій. Але паренті дочекав ся і сумного: подавали онце умерших. Але дивно! Усі вони кінчили своє життя по за соткою літ віку. Також повідомлялось, що під час перегонів човнами на морю коло Сан Францеско один човен вдарив другий і двох хлопців втопилось.

З мене було досить і я патиснув гудзика, щоб «газета» замовкла. Тепер сидів і дивував ся з самого себе: родженій в душі зла минувшини, чи зможу я жити з сим ідеальним народом?

— Ну, ми вже готові, мене дами і повезли до столу, на котрім не було жадноно націня. Посідали за стіл. Тепер завважив, що мої приятельки повдбирались і просто сяли своєю красою. На стіні про-

ти мене висїла таблиця з паннсом. «Хто не робить, той хай не їсть».

— Чи се у вас замість нашого «отченашу» висить? спитав я.

Але Ласи скрикнула до Гледне:

Як же ми для Піта дістанемо їсти? Він не має «робітничої картки?»

Але він в стані хорого, підповіла Гледне: Тільки я забула взяти про него «картку хорого»... Треба запитати инциталь, і Гледне взяла в руки щось подібного до колишнього телефону і покликкала якогось товариша Джорджа. За кілька хвилин в стіні розчепили ся дверцята і виняла зелена картка.

— Тепер ми маємо обід і для вас, зрадїли дами. Спитали телефонїчно когось, що на сьогодні варено, вибрали собі що хїти, а для мене Гледне замовил щось спеціального, потім взяли ту зелену картку, додали до неї свої червонї і, поклавши у круглу пушку, кинули в призначену дірку в стїні.

За кілька хвиль обід був на столї, до-ручений тим самим відноротом в стїні.

Чи у вас кухня під хїтою.

Ой, ні! засьміялись дами: Аж за мо-стами.

Як же се воно? дивував ся я.

Нїчого дивного. Скрїзь під мїстом по-провадженї спеціальнї рури від кожної ха-ти до мїйської кухнї.

Ну, а як хто хоче дома варити?

Тї варять дома. Але таких мало і та-ке трафляєть ся часом, коли дуже бли-зкї приятелї роблять собі родину заба-ву... Тай пощо дома робити, коли все те, що ми любимо, є в нашїй спільнїй ку-хнї... Але їжмо.

На столї було кілька потрав, садови-

на та напої, але ті потрави були без мяса, напої без алькоголю.

— То ви мяса не їсьте?

Дами скривились, наче я їх спитав чому вони не їдять смаженини з людини.

— Хто б же межі нами був таким, не-людяним, що зарівав би худобину? сказала Ласи, а Гледис, додала:

— М'ясо шкідливе для здоров'я.

— Але страви дуже смачні, дивувався я не розуміючи навіть з чого вони зроблені.

— От у вас написано «Хто не робить, хай не їсть і не моглиб ви дати мені частину своєї їди, не турбуючись за «карткою хорого?» Дівчата знов вищулили очі, наче я сказав, щось страшно неморального. Я зрозумів почервонів і став перепрошувати.

— Се наш єдиний закон! твердо сказала Гледис вказуючи рукою на напис.

— Як же у вас відбуваєть ся праця на хліб насущний, і хто вам дає ті червоні посвідки роботи? Чи се ваші гроші?

Гледис пояснила:

— Ми даємо ті посвідки один одному. Підчас роботи вибираємо собі на ту хвилю проводира і той роздає нам картки.

— А діти?

— Діти до пяти літ цілковито увільнені від праці, і їм видають сині картки. А потім діти теж потрохи роблять, аби при звичаювались до стану дорослих робітників та робітниць.

— Кільки годин робите денно?

— Се залежить, яка робота. В тяжких або неприємних роботах менше; в легких більше. Взагалі взимі, коли робимо в фабриках, робота триває дві години денно, а літом на жнивях робимо довше. Також на випадок чогось надзвичайного, як якась катастрофа, або нагла робота,

тоді робимо і по шість і більше годин. Такі роботи люблять дуже наші парубки, де вони годні показати своє юнацтво.

— А як відбувається у вас праця інтелігенції?

— Се що? — незрозуміли дами.

— От така праця, як ваша: докторів, учителів, всіляких вчених.

— Ми вас мало розуміємо, що ви питаєте... У нас неінтелігентних людей нема... А що до докторів, учителів, а особливо всіляких аматорів науки та штуки, се позагодинна праця. Інтелектуальну працю ми робимо усі: одні роблять наукові досліди, ті пишуть книжки, треті різблять або малюють, ті удосконалюють машинерію. — Але на кусень хліба працюють усі без винятку. Прецінь сі дві чи менше годин праці, се якраз та потрібна нашому тілу гімнастика.

Мене се дивувало, як в них не було поділу навіть після освіти.

— Звичайна річ, — відповіла Гледис: Наші діти та молодь усі дістають ту й саму загальну освіту, що рівна колишнім університетам. А в той самий час спеціалізують ся в кількох науках та фахах, кожний до собі сподобає.

— А як у вас фермері?

— Сіяне скінчилось, і робітники незбаром вертають домів.

Бачив, що вона мене не розуміла.

Ні, я вас питаю про фермерів, власників рілі, що завжди сидять на фермах, пильнуючи збіжа та худоби.

— Ага?... Ви питаєтесь про тих колишніх засланців, що сиділи на прерах по-милі один від одного, виплекуючи худобу та збіже для всіляких компаній. Їхніх дітей там вже нема. Коли прийшла наша до-

ба колективізму, фермерів увільнено від терпіння сидіти в самотній в зимку в завязаних снігом хатах... Тепер ми усі вибираємось на прери веснувати, на жнива та молочене, але в зимі лишаємо там тільки нашу машинерію.

Так ви поробились, як ті птахи! за-сміяв ся я: В літі на північ, а в осени у ірїї... От же ваші фермері жнуть собі досить вигідно.

Ви гадаєте, що у нас фермері, якась окрема кляса?... Клясового подїлу в нас нема жадного. Ми всі робітники і всі фермері. Ціла земля деля се наше велике господарство. Ми на нїї жнемо, ми її оремо, на нїї стоять ваші фабрики, — тепер старенька Земляця стала дійсною мамою цілого людства.

То було щось такого широкого, що мій мізок не годен був те все враз збагнути. Бачив тільки, що існуване людське було більш забезпечене, як за мого часу.

А чи я знайду про себе роботу? спитавсь перішучо.

Звичайно. Тільки поздоровнаєте. Тепер тим не гризїть ся.

І ви не боїтесь зайвого рота у вашім суспільстві?

Чого ж нам боятись? Прецінь ваші машини годї виробити стїльки життєвого продукту, що ми моглиб навіть отримувати мешканців иньших плявет, коли вони там існують.

У двері хтось шкробав. Ласи побїгла відчинити. Увійшов полишений нами в парку медвідь.

Ой, Урзусе! ти прийшов обїдати? скрикнула дївчина і обїїмила звря за голову. Той замуркотїв наче відповідав на

ту чулисть.

Чим же ви його нагодуєте? Прешнь він не має робітничої картки, зажартував я.

Ні, має....

Бавить ся з дітьми і помагає в тяжких роботах, де не мож ужити машини. Я його вишлекала в маленькості і він тут у мене, як єдиний член моєї родини, казала Ласи. (Нізіїше я довідав ся, що Ласи була сирота).

Урзус дістав свою пайку.

Я роблю дослідн нал інтелектом медведика, стала розповідати Ласи, коли ми скінчили обід і мене відкотили до го-стиниої.

— Урзусю, удар три.

Медведь зробив.

Тенер пять — той вибив лабою пять.

— Чудово! скрикнув я.

Гледис казала, що мені треба вергати до шниталю, аби підлячи дальній курації.

Я звернув увагу на хатне уряджене.

А як ви дістаєте такі меблі, килими та убрание? Се страшні гроші кошуде!...

За ті самі робітничі картки...

Як?... Кількиж треба таких карточок, щоб куньти таку роскіш?!

— Все, що ми потребуємо, ми дістаємо з наших спільних комор, тільки за показом звичайної картки праці того дня, коли що потребуємо.

Я дививсь на Гледис, видувивши здивовано очі.

— Нема нічого дивного. Ми наготовлюємо всего, що нам треба рівною працею і рівно дістаємо всі потрібні річі до життя.

Тенер ми попрощали Ласи: я потру-

снів за вухо її медведя, і Гледис покотила
моє крісло в напрямку шинталю.

Сонце весело блищало понад містом.

Діти бігали улицями, поливали кві-
тки, пускаючи з водяних тумб трискавка-
ми воду; мили також хідники та улиці.
Сьміялись, кричали.

— Се їхня робота, сказала Гледис.

— І забавка, додав я.

Але мені стало дивно, чому я не бачу
жодних фір, ані автомобілів на ули-
цях.

— Нані фіри он там, — вказала Гледис
пальцем в небо.

Я задер голову і здивував ся! Там в усіх
напрямокх снували літаки; а такі, як були
за мого часу, і якісь величезні, подібні
до цілих кораблів; а декотрі, видно тяга-
рові, мов птахи несли під собою якісь
тягарі.

— Он воно що? тільки й міг я вимовити.
Так ви стали, летючою нацією!

Тепер я завважив що на кожному даху
будинків' стояли приватні літаки. Люди
прилітали і відлітали з дахів. (Дахи були
пласкаті).

А як зробили з кораблями?

Ми кораблів не потребуємо. Пошто
нам наражатись на вітри та хуртовини, ко-
ли ми вільно і скоро перелітаємо понад
океани.

Я був цікавий, як прудко летять те-
перішні літаки?

— Межи 250, а 500 миль на годину.

— Отже ви годні перелітати навколо
землі за 4—2 дні! Се чудово!

Промінаючи хати, я завважив на
дверях написи подібні до того, що був
на одвірку Ласи. На одних стояли написи,
що тут мешкає «дівчина» та і та, на дру-

гих, що якась «молодниця», там «парубок», той і той, а знов по інших, що «товарини з товаришкою» ті і ті. Спитав я про се Гледис, і знов почув пове. Казала, що кожній їхній парубок і дівчина дійшовши, парубок 20 літ, а дівчина 18-ть мають право зажадати собі від громади окремої хати.

То у вас існує вільне кохане, без жадного шлюбу? і подумав собі: оттут, певно, рознуста на висну скалю.

Звичайно у нас кохане вельве, відновила Гледис, не знаючи, що я думаю.

Ну, а як же діти? Чи вони знають, хто їхній батько? То у вас цілковито знищене чуте матері? і я був готовий сказати, що минувне століте, хоч в тім напрямку, було висне.

Певно я вас не розуміла добре, — сказала Гледис: Нані діти знають своїх батьків, бо жнуть з ними, за винятком таких випадків, як сироти, або як батьки розійдуть ся, втративши одно до одного чуте кохання. Але такі випадки не так часто трапляють ся.

То у вас існує правний шлюб?

Що се таке?... У нас існує кохане. Ті, що покохались, проголошують свої заручини, а потім їх зводять до тої хати, що собі виберуть до життя.

Коли ж у вас нема правного шлюбу, вас певно чоловіки жінок, а жінки чоловіків кидають кілька разів на рік.

Що ви, кажете! крикнула, з жахнувшись Гледис: Сего в нас ніколи не буває..!

Та як же коли у вас шлюбу нема?

Ага, пригадую, що то таке слово шлюб... А чи за вашої доби, приміром в Індійних Державах, не кидали, не розлучались і кільканадцять раз за життя?

— Що ж у вас зв'язує чоловіка з жінкою?

Кохане! В нас вчать про кохане ще в школі; в школі, на роботі або на з'їздах молодь знайомить ся між собою. Тоді батьки дівчини або хлопця беруть закоханих молодят собі до хати. Там їхнє кохане зростає у вічну любов. Відтак поберають ся. А таке, як ви кажете у нас нема.

Так розмовляючи, ми вернули до шпиталю. Я дістав ся в руки учнів медицини. Потім покляли мене спати. А лишаючи мене Гледис нагадала, що у вечері я буду промовляти в клубі ім. Ч. Дарвіна.

III.

Коли я прокинувся, була яка шеста година. Біля мене не було нікого. Я сів на ліжку. Чув себе цілковито здоровим. Пробував встати на ноги. Стояв твердо, міг ходити. Але побоївся. Сів на крісло і закликав. В кімнату війшло кількох хлопців весело до мене всміхаючись.

— Де власне я? Чи се шпиталь, чи що се?

Ні, се Медичний Інститут.

— А ви?

— Ми студіюємо медицину.

Просив їх розповісти про те, як в них відбувається наука. Довідав ся, що по робучих годинах вони студіюють в інституті під проводом визначних знавців медицини.

Але дивлючись на вашу таку здорову пацію, мені здається, що ви маєте багато до роботи? завважив я.

— Наш обовязок, яко докторів, пильнувати, щоб наш парід не хорувал.

Се щось дивного? У нас доктори пильнували головню хорих та хіба такі вже хвороби, як страшні познесті. Чи у вас багато хоруге людей річно.

Нересічно сто на один міліон, відповів студент.

— Що ви кажете! крикнув я: Так у вас в дійсности майже нема хорих!..... Скажіть, чи се наука поступила так наперед за сі послідні сімдесят років? Прейнь за мого часу майже жадного не було здорового.

Ні, медицина була так само висока за вашого часу, як і тепер, але тепер так відмінілись людські обставини, що до-

ктори мають можливість побороти усі хвороби і тримати націю при повнім здоров'ю.

Та й доктори тепер не ті, завважив другий товариш.

Як, власне?

Мені доводилось переглядати газети з початку двадцятого століття, де цілі колонки були заповнені оголошеннями патентованих медицини. Люди закуповували собі ліків, цілковито не знаючи складу своєї хвороби і нищили собі здоров'я! Знов я читав, що тоді між докторами було багато безсумнішних грошодобив, котрі, ради того, щоб видерти з хворого більше грошей, лічили їх не вилічуючи...

Яке злочинство! обуривсь молоденькі доктори.

Але як у вас? Що вас заохочує бути докторами, коли ви не дістаєте за те жадної плати?

Як, що? здивувались вони.

Бути доктором се у нас велика слава! Прещись ми вартові здоров'я людства. Ми та армія, що риницуємо ті легіони хвороб, які позістали нам минувші покоління. І багато хвороб, приміром бащія сухіт уже не існують в світі! Ми доглядаємо, щоб людство було здорове, ми вчимо його як жити, в що вбратись, що їсти, як робити, як забавлягись.

Але й ми сего вчили! запротестував я.

Так, але у ваших обетавинах не всі могли поступати вієдя докторських принципів. Приміром радили робітникови хворому на сухоти лишити працю і поїхати на курацию десь на полудне. А в него кілького дітен, жінка і грошей стає тільки на злиденний прожиток. Звичайно в таких випадках докторська рада ніщо не значила

У минувшні доктори не могли дати помо-
чи навіть тим клясам, котрі були більше-
меньше лабелечені. Перчовість, що ви-
творювалась у віщій борні за втриманє
на становищу, уривала жите. Сивіли і ли-
сли завчасу; хвороби, котрі косили свої
жизна у робітничих дільницях через слуг
діставались і в богацькі хати.

Тепер жите цілковито відмінилось.
Ідять скільки треба, шють тільки добре
до здоров'я, сплять нови години, в ха-
тах найдосконалішій урядженя шо до ти-
стоти та свіжого повітря... Сантарні від-
носини чудові.

Тепер я зрозумів усю велич доктор-
ського становища. Се були герої людства!
Казав, шо мав велику охоту прилучитись
до їхнього дурту. Молоді радісними окли-
ками повитали мене — вшловене.

Але ми не влопть товаришови Чітови,
шо ціни світа тримаєть ся на докторах,
втрутилась в балачку Еддис: Чи наш
педагогі, малярі, прости, знавій ріли, бу-
дівничі, механіки, годю, чи не славій во-
ни так само, як Бекунцови хні?

Мусити признати їй рацію. Еддис ці-
кавиласт моім здоров'єм. Казала, шо я
можу ходити. Е от по сімдесять роках ле-
жати я перешов се по кімнати.

Тепер ідемо до тав на відчит, сваза-
ла докторка.

А в се считав я меліків.

Ми будем слухати вашу бесіду тут
відповідно вони.

А то як, чи гата ім. Ч. Дарвіна у сім
самім будинку.

Добіть, де востія десь на другім
кінці міста десь в Дулу — островом, але
воли будуть слухати мене через мегальс-
фони, де се і самі прилади, шо вживають

до «читання газет».

— Ну, ходімо! взяла мене Гледис за рами.

Я гадав, що підемо пішки, але ми до дверей не пішли, а стали у елеватор, котрий виніс нас на дах інституту. Там, як на яким подвірю, стояло кількадесять літаків. Я ще ніколи не літав у своїм життю.

— Хто ж вас повезе? спитав Гледис.

— А ви не вмієте кирувати?

— Ні.....

— Так я вас повезу. Гледис повернула колісце і літак поїхнувсь наперед, скотивсь з даху і, махаючи наче птах крилами, полетів понад будинками. Літак не робив жадного тарахкоту, як колісний вагоні. Також не мав порухуючого прошилера. Я придивляв ся, де був газеліновий мотор. Не бачив жадного сліду і паренті занитав Гледис.

— Вагоні машини порухують ся геліокрагою*).

Себто ви добуваєте свою моторову силу просто з сонця? Се мусть дорого конитувати.

Товарину! забудьте те слово «коштувати». У нас нема нічого «дорогокоштууючого», бо вагоні машини виробляють усе у величезній кількості. Не міряйте всего, що бачите, на вагоні мізерні «гроші»....

Сонце стояло над Стенлі-парком, обстрілюючи своїм промінем далекі снігові верхи Ванкувер Острова. Під нами були доми та улиці; усе видно приватні мешканя, оточені красними садками та налідсадниками. Як далеко око сягало на схід усе зеленіли такі садки. Там блищали мов покручена гадина Фрейзер річка

* Слово «геліокрагія»

котючи, як і колієсь, свої сивані води до хвиль океану. Нанивав свій зір, щоб розпізнати Нью-Вест-Минстер.

— Деж він?

Гледис показала рукою на схід в недалекім напрямку.

— Я нічого там не бачу окрім звичайних будинків та садків, як і в Ванкувері. Та й Ванкувера в дійсності нема...

— Тих міст, що були за вашого часу ви вже не побачите, хіба тільки Нью-Йорк, Лондон та ще кілька цікавих місць політичних запро історичну вартість. А решту міст розбудовано.

— Як се ви розумієте?

— А так, що ті вузькі вулиці ті високі будинки те все усеуцли, а поставили про кожну родину поодиночі мешканя. Ми хочемо повітря, свіжого, свіжого повітря, пахощів квіток та злія і простору!

Я б хотів споглянути на Сумас-прери, на Чиловак, на той віночок Бритійської Колюмбії.

— Ми маємо досить часу перед мітінгом. Полетімо туди — сказала Гледис і повернула ще колієця. Літак взяв трохи до гори і стрілою подав ся понад зеленими берегами могутньої річки. Навколо нас літала ціла кляча білих альбатросів, весело витаючи нас своїми криками. Ось по ліву руку з межі горбів дощипає до Фрейзеру Нат річка. Там горбки подібні, до тих на яких колієсь стояв Миншен-Джонкшен. Ось Нікомен — Острів, пізнаю його по греблях понад берегами та по мостах до Дводни.

— Колієсь тут фармері плекали — багато курей?

— Курей пущено на волю. Чи не бачете, он — ми бібіють в корчах?

— Ви яйок не їсте?

Фе!...

Муєїв знов її перепросити.

На острові теж стояли мешканці, були красні уллиці з хідниками, так, як і у Ванкувері. Власне міста не було ніде. Літак проліє нас аж до Кискадів, що уршиним муром заступили дошшу. Як і за мого часу з гір котились срібними стьожками піщвічії потоки і лиси вкривали уршища.

Дивіть ся, дивіть ся! — крикнула Гледне вказуючи пальцем на одні піщвічії: які любі квіточкі!

Побачив шару біленьких гірських квіз, що неполохаючись, дивились на нас літак. Ми летим далі. Геть на полудне блищала, палаюча як грань, Сусає — гора, освіта проміннями сідаючого сонця.

Враз на Сумає-прерах підвів ся перед моїми очима шерг величезних будишків на кілька поверхів. Дахи були власкаті, а на них стояли вишкестені з зе нзи височезні башти з якимись чудернацькими приладами на своїх чубгах. Коло будишків йтало кілька величезних тягарових літаків. Видко було людей, що щось наладовували та розладовували.

Се наші фабрики — пояснила Гледне.

А чому я не бачу жадних комішів? Яку силу ви вживаєте, до порушувати вашої машинерії?

Ге піократу... Прецінь ви знаєте, що вуголь, дрова, або рух води — се вглечене соняшної енергії. Поцкож нам палити красні дерева, коли ми можемо туж потрібну нам силу взяти просто з промінів сонця.

З втра ми будемо мати більше часу і я обвезу вас по наших фабриках та складах. Сказала далі Гледне: Хоч тепер там

не так какао, як в зими, коли вони в ру-сі.

А що роблять ті, що нікого літаків?

То збирають речі з готових складів у портів, або приносять сировинні матеріали до обробки.

Ніби літак не має знов повел садками Сумас-ррери. Подекуди було видно деякі чорні ріки.

Що ви готовно тут управляєте? — запитав я Ед, не знов по коротенькій мовчанці.

Що до господарки, — так ми головню продукуємо вздовж цього берега від Юхонув аж до Сан-Франциско садівництво та отгородництво.

А як далеко є люди на північ на схід? За Лікует дистриктом уже нема нікого. Хіба від часе ваканції ми побимо розвигнеться по невідомим гірських петлях якусь хвилячку життя в обставинах минулих віків. Взагалі більшість людства міститься тут на полудні, а на зиму майже усі люди відїждуть. Тільки ми тримаємось нашого берега через ладність тутешньої зими, і через те що на полудні люди швидше старіють ся.

Тим часом ми летїли просто на захід. Сонце вже сховалося за гниї гір Ванкувер-островів і повітря їх сріблястими вишкани. Море блішло потопавши у синім півмороці. Літак сипав ся на даху якогось будинку.

Ну ми приїхали, вилізти, сказала Гледне і як кізочка вишлюнула з машини. Я зробив теж.

В тій хвилі до даху пристав величезний повітряний корабель з сіною крил та шруб, і з него стало виходити товариство весело витаючи нас криком та маханням рук.

— Се візджають ся вас слухати. Бачите кілька літаків летить он з полудня та півночі? Я бачив кілька десятків подібних повітряних велетів, що прямували до нас.

— Як з далеку сі люди?

— Зараз спитаємо, відповіла Гледис.

До нас підійшла гурма товаришнів та товаришок, з облич пізнав в них Японців.

Куди ви виїхали з Нагазакі? спитала їх Гледис.

Звідки? з Нагазакі? крикнув я у здивованю. Я думав, що то ті Японії, що за мого часу мешкали у Ванкувері.

Ми виїхали сьогодні в раній... Вас се дивує, товаришу? спитала мене легенька як метелик повна життя та гумору Япончика.

Щоб вас бачити, тут будуть цікаві так з далеку як Мекенко, Флорида та Гаваї.

Елеватори знесли нас у простору галю, в публіці котрої висів портрет Чарлеса Дарвина, а під ним стояла трибуна. З трох боків підходили незлічними рядами крісел.

— Як вам подобаєть ся наш галя? спитав мене один старий сивоголовий товариш, котрого Гледис презентувала мені, яко доктора природознавства.

— Галя чудова, відповів я: Але знаєте, що мене найдужче радує?

Що?

— А те, що повітні Англо-Саксонці почали шанувати старого Дарвина. За мого часу про него більше знали Росіяне та Німці, як його рідні країни.

— *Tempora mutantur, homini mutantur**). молоднику!

*) Відмінюють ся часи, відмінюють ся й

люди.

— Перепрошую! втрутілась в балачку Гледис: Товариш Піт певно кількадесять років старанно від вас.

Усі гасьміялись. Галі наповповалась людьми. Прийшов з'їзд товариства дослідників природи, до котрого належала та галі. Гледис була теж членкою заряду, а присутні слухачі здебільшого члени товариства.

Комітетові звернулись до мене:

— Ну, товаришу! ви маєте дати нам цікавий відчит.

— Але, дорогі приятелі, заблагав я: Я не бесідник і ніколи в своїм життю не виступав на трибуну.

— То нічого.... Прецінь у вас знайдеться пара слів про вашу добу та про ваші вражіння, що ви відчули в нашім життю.

— Я вам пораджу, сказала Гледис; скажіть про ваші засоби комунікації про ваші вози, автомобілі, кораблі, тощо.

Ні, я вже знаю, що я скажу, відповів я, похочивши собі гадку.

Товаришико! давайте порядок; уже всі зіхалили! прийшли до Гледис гурма дівчат з відзнаками товариства на грудях; то були товаришки-роспорядниці. Гледис взяла мене за руку і пішла в напрямку трибуни. Над трибуною висів якийсь прилад. Докторка стала говорити, і її голос виразно забрелів у найдальших закутках галі, хоч там було принаймні п'ять десять тисяч гостей. Вона пропонувала порядок дня зборів; а власне гимн людства, вечера, моя промова, знов сьпів, товариська забава; пів до одинадцятої спати. Порядок був приймлений одвогосно. Загремів десь в горі згук чудового органу і потім з тих тисяч уст полялась пісня. Як сьвіт

єввігом щось подібного не чули — ні фариш, ні слухачі берлінської опери. По сніві членки-роспорядниці викотили столики заставлені поживою і за хвилину уся громада явилася смачною вечерою. Дівчата обієли мене з своїми столиками, і себега ні без ушшу. Один раз я був споглянув по галі. Скрізь була товариська бесіда, мов ріи гомонів. Серце моє наповнилось невизначним чутєм благости, наче я по довгих роках розлуки знов опинив ся у хатині лубої мамі.

По вечері Гледис презентувала мене зборам і я почав свою промову.

Любі товаришки й товариші! ви живете в тім раю, про який урїло людство минувих тисяче ітг, — казав я: Роджені в нових обставинах добробуту, в царстві розуму та братерства ви може і не відчуваєте той незміримої цїни вашого устрою. Ви як діти дїшшовного до маєтку працювники. Минуві покоління мучились, терпіли, гинули, заки не підготували ґрунту під сеї рай. Я радий що ви дійшли до сеґо, а ще більше, що ви не спинились на задоволеню певним здобутком, але йдете далі, далі розширяєте підбїй роспочатий розумом тисячів, тисячів років тому взад. Щоб ви розуміли рїжницю ваших обставин від наших — ось вам образ з минувинни; — і я почав малювати той образ:

Там далеко в Карпацьких горах, де по верхах гули столїтні смереки, в курїї хатинї, подібній до леговища звїря вродилась дитина. Вродилась повитана проклятами батька, що зайвий рот у хату. Мати заткала рот повонародженому нематком хлібом, а сама мусїла йти на роботу на панське... Та дитина виросла. Пала гуси, потім телята, потім худобу в

сказала мне: Ете не т показале на прито
ди в стив кою кате три

Посім була лаова — Ска гда бась вон
д того, шо кыла акторн виступни с сар
вом, кыла постыла посток в стек вму
вали свои новы посты, славни славони
музыка в театрав — сичны нас на сеп вепр
при отеканим нум кушник, оци чечни об
олюг дав мушакни в стив про шо о нн
пахд протекеня днтя до шохот виль
десять год, свивали хст хором, с паренц
по десяти облетеня с гь — Вачени до
орани до себе дачишу — Мене т ще кык
гостен з Флориди Ете не дорда до себе

докторки, біля бюрка в гостинній стовп висіклиривши зуби подеській череп, в куті шафи з блискотим докторським начинем, на стіні великий образ представивочий дивчи-ну з осяяням як сонце щитом; за нею хо-валоєсь людина, а від світля протиня її щига тикає, тєть чорні сили хороб. Але в хагі, яко і краєн, на стінах висіти вічки з збіжа. Сидючи за столом, я спитав про с. Гледне.

Се мє дагко... Ви дуже кохаєть ся в збіжу.

Я б хав з ним занізачнєсь, сказав.

Він теєр на сівню на прерах, яко го-ловний адіром західно-півничного збіже-вого дієтєкту... Але ми сподіємось, що щини-завтра дівички приєтять домів.

По свідку Фльоридини дєсь телефу-цували, що і ти Гледне про роботу криєє і потім турує до щини на дах дому, кажу-чи, що відідають до роботи. Гледне теє вбрасєє дєсь подібного до коничнїм овергозів, була теєр, як рожеве мє-някко. Вона теє готуватєє до роботи.

Я не мє бути тругом межі тими пра-щовитими дітками. Сказав, що і я хочу щось робити.

Ви на і стані хорого, відповіла мєнє Гледне.

Який хорий? Котиж я не годнє чо-го тяжчої робити, так дайте мені яку діточу роботу.

Ми лєтимо до складів роснаковувати ладники з маранчів, що вчора привезли з собою, сказави Фльоридяни: Лєтїть з нами.

Добре, згодилаєсь Гледне: По ро-боті я покажу Пітови наші варєтати.

Я гадає, що знов полєтимо дітками, але, коли виїшов на дах, побачив, що

моє товариство винесло з будинку, що була теж на даху, якісь прилади похили до крил, і поприцілювати на один одному собі на снігах. Сі крила були зроблені так, як у хручів одна пара була нерухомою і підтримувала, а друга рухома до лету. Мотор встановився летунові на снігу і прив'язував до пасами похід пахи.

А чому ви не їдете звичайними літаками? — спитав я, коли й мав шпильки похили до крил.

Літаки звичайні, і колись то роботи зйавались кілька десь подекуди, але було б де їх доставити.

Показали мені, як пускали пахи крил, як летіли до гори та в долину. Фьодоридян і Федосєєвіли з дивом, але ті казали дивно. Я бояв ся. Бачив кричати до болю із ними. Тоді я не міг вгадати, як вони летіли і понесли мене до гори. І тільки згортаючи з снігом, крила як кермували ними. Нарешті я вирівняв пах. По кількох хвилинах ми були вже в новому складу і дивилися на Сумле-прерах.

Летіли в напрямку до гори і в останній момент Держав розстяг ся і вилетів на кількох верхів будинків — поприцілюючи котрих хотіли повітря величезні і довгі кораблі-літаки. Як раз вихав зусередині Фрей-гольдерши — вилетось роботацтво на паху. Сидячи погамі, вони давали свій веселодив з однією секціями і вилетіли ввівесьма стрімко, мажний з його відлигу.

Вітра мали довжосць, і влі парілі саже тільки зовні і в. Але не побачив, як вони так злітали, але було за мене сумно. Невже до кораблів літали літаки.

Хай буде так, форма і форма (з надом)

товариш той і той чулось по відділах.

До трох мінут формани були вибрані в кожнім відділі. Вони виступили наперед порадились пару хвилин між собою і потім кожний дав загляд, що робити. Якраз тоді вибила на банні восьма година. Формани розвели своїх людей до роботи. Мій відділ, що складав ся з яких сто дум чоловік та жінок почав розмагдувати Фльоридський літак з помаранчями.

Як та працювати і команди витягали вони пачки з тою садовницею віднимали ключами і спускали елеваторами в глибокий склад. Мені дали найлегшу роботу: рахувати, кілька пачок буде спущено у склад. Так минула одна година, формани дити звик і всі стали.

Відпочинок п'ять мінут.

Где ще підбігла до мене:

Як вам, товаришу?

Зле, відповів я.

Чому?

Та ви робите, а я дармую.

— Але і ваша робота нам потрібна.

Що ж єї рахунки?

Щоб не запровадити анархії (безгосподя) в нашім життю. Цяка наша суспільність тримаєть ся на рахунках. Ми мусимо мати все на увазі кількість існуючого в світі продукту, аби бути забезпеченими, — пояснювала Г'єдче.

П'ять мінут минуло і знов почалась робота, скоро, весела, приємна. Коли доходило до десятої, я вдрів знов ключі людей, що летіли з усіх боків в напрямку складів.

Зміна... пояснив мені сусід з Фльориди.

Повоцприбувші поділились на відділи, так як і ми, вибрали заряд і, як наша го-

дві скінчилися, стали на п'ять місце.

Тепер наші формани дали нам посвідчення праці.

Щож я можу за се дістати?

Все що потребуєте, — сказала Гледис.

Навіть хату?

І хату...

Люди, що належали до першої черги розлетілись домів. Флоридські товариші мали по розкладовано гонього літака вдатись ще за ладучком патента, до Яноу. Гледис пове на мене показати склади та фабрики.

Елеватором спустились, у комори з яриною та саловиною. Сі комори були уряджені, як ковшні склади-реформиратори; тільки сі були більші, з досконалішою машинерією, що тримала таку температуру, в котрій той фармерський продукт не сев ся.

Гледис взяла одно яблуко з закрома для мене:

Сі яблука зрешті сюди уже буде п'ять років.

Я скоштував його і здивував ся, бо було те сьогодні з дерева.

Чогож ви тримаєте їх так довго? — став її.

Ми маємо запасу усього, що треба наму дистриктові на десять років наперед. — відповіла Гледис: Се дає нам можливість по кілька місяців на рік мати ваканції. Се наша асекурація на випадки неврожайів та інших можливих катастроф.

Відтак ми отримали інші склади з матеріями, убитим, меблями, в інших струмках, машинерією тощо. Що звернуло мою увагу, се було те, що у сей той виріб був зроблений досконало по господарському, се так як визна коли ви тацита,

що певний був кунити, а воно вже і рос-
палюється і псується.

Ми робимо тільки про себе, сказало
на це Гледис.

Складні були величезні, що обслуго-
вували цілий дістрик — всі колонії цього
Порівняту аж до Авіски. Щоб їх обслу-
жити зібрати якних два тисячі баб.

Ми перейшли в селені — буніри, де
мислилась фабрична машинерія. Там була
тиша. Робітників не було. Гледис каза-
ла, що ми шестаряді робити ці два місяці в
зимі, щоб скласти буні — усім потріб-
ним і повечері.

Але ждала переїзду рижини! Мені до-
водилося цілого часу працювати в фа-
бриках Ошарю. Там був бруд, срик чин-
стого повітря, колеса та п. с. вично були
говори від дитини або від боляки живі. А
тут — просто колеса! Фабричні кімнати
високі, високі, повно світла, чисто пові-
тря.

Ціся та небезпечні колеса буні як
поїзд стелю, а все, що могло б покалічити
робітників на дошці — було заніте в фу-
лярні — оторожек — приладами безпечен-
ства.

Самі машинерія дивувала мене своєю
могутнєстю. Величезські колеса-махови-
ки, великі вати — та понихання робили
на мене вражінє, як слонь робить на кри-
лика.

Яка сила! яка сила! вигукував я, пе-
реходячи з одного варстату у другий: Я
тепер розумію, що ви казали, що до об-
ставин праці в вашім життю.

Еге, се сила, — відповіла Гледис,
кладучи руку на одне найблише колесо:
Ся сила зробила людство вільним! Глянь-
те, Шіл, на ту довгу дорогу, що ми лю-

ди проронили

Тепі там триста тисяч років влад містерний малюнок ховалеться си на літках тронічних дерев. Ви павіть не сміє зійти на землю, бо земля насквітє страшним, потім драшаникам.

А ось зачалась і паві ва доба. Співачини сувіють на віні повичній пшкуді. Тронічнин не замерзає. Мамути гинуть, і впер нагордає повічими бли мотилі. А по пна? Он вова пшкас заместу в печері. Але ту печеру збрав собі драшаник медвідь. Медвідь розвівив пашу і пел на него підвівляк і пел задніх лабах, щоб зєсти пашного пшсика. Той в страху хашє в руки камні. Почалась боря, і медвідь з розвалєною головою падає під ноги по пши. Медвідь в печера стає перьом хашєю подши, медвежа пшкіра одєждєт медвеже мьєб і тєю. Ко пєш добре сотворіє, шо дєрєвєсь пшєламє дєрєв, тєпєр хашєю і дєрєвою хорєць по завічних силамі пєсах дєрєво одєрєває дєрєваді. В його руках самішній молот, людінє свінцєлє завовієєт цєний свівт.

І довоє, довоє тєє сі той підбії. А мук, а праці, а слєз, а крові! Боролєсь з студєною та сєскою, з то годєм та хоропамі, з вєстєкою звіриєю. Взилєсь поборювати й саміх сєбє, тєє один одного і завовіювати свівт. Щє б тє завовієване було пєвнє пєвопшті один одного: рабєство, пашпшє, наймітєтво вєтановлювали. Але вєє з батька до дїтїни пєрєходїла казка, шо прїїдє хвїтє, шо сївнїють сє усі ті мукї, шо кров і слєзи пєрєстануть лїтєсь, шо прїїрєда підїяжє людїні, шо прїїдє «раї» добробуту, брєтєрєства, згодї... І от вїн, той раї, прїїшєв. Прїїшєв нє чєрєз мрїї пророків та месїї,

але ось через сі машини! — і вона ударила своєю гарною рученькою по блискучій по-вертні махонька.

Бачите, се сила людства зібрана з усіх минувих тисячеліть. В підвалній її лежить молот першої людини; в них мука рабів, кріпаків та пролетарів, в них думки міліонів голів! Се спадщина минувшини. Доки стоять сі машини готові кожної хвили працювати ніс тя лагату нашого мізку, природа є і буде нашою покірливою слугою!

Я слухав Гледис і був захоплений! Яка чудова сподука: розуму, сили та краси!

Я розумію тепер! скричав я: Людство, замість того, щоб ділитись на класи і запрягати одну класу до роботи, тепер сими заїлними рабами заступило наймітів, і усі стали властниками світа.

— Тепер здійснен є той демократизм, про котрий так багато говорилось за вашого часу, — додав Гледис.

З глибокою повагою дивив ся я тепер на ті залізи велити, вони здавались мені богами творцями життя.

V.

Оглядати усі фабрики ми не пішли бо все одно за один день не оглянутиб. Була вже дванадцята година. Ми вибрали з Гледне крила і полетіли до її хати обідати.

Сідаючи за стіл, я був несправно щастливий: сьогодні я їв моїми власними руками зроблений хліб.

Але я ще був як у мішку: багато річей було мені незрозумілих.

Я не розумію хто вядить вами і всіма роботами? сказав я Гледне: Чи маєте який станій парламент та уряд?

Такого уряду, як у вас був, у нас нема.

А як же з роботами з правами?

Гледне поставила переді мною кувалк з солодким напоєм:

Наші головні права були встановлені зараз по соціальній революції і від того часу мало що до них додали або відмінили. Але ті права тичать ся головню економічних взаємин та індустрії країни цілого світа, а також ся загальна установка «Хто не робить, хай не їсть»...

Але ж ви не ангели і мусять бути межжи вами непорозуміня, хоч сусід з сусідою. Хто вас судить?

Такі дрібнички як і взагалі економічні справи кожної «улиці» ми розв'язуем на місцевих зборах «улиці»... Економічні справи «міста» на мійських зборах. Далі маємо збори дистриктів. Приміром ціла Північна Америка розділена на сто дистриктів. А цілий світ поділено на пять «континентів» wraz з островами. Від «улиці» аж до цілого «світа» у нас вибрані комі-

тети; улличні, мійські, дистриктові, континентові та сьвітовій.

— Невно ті члени сьвітового комітету вдають з себе таких фараонів, що всі буйші царі на купу того не потрафлять!

— Товаришу! крикнула Гледис: що ви кажете? Сї комітети се тільки символи загального порядку. Рядить нами статистика...

— Що? перебив я її.

— Статистика... обрахунок. Наші аматори статистики повідомляють цілий сьвіт про економічний стан на земній кулі, показують кільки чого бракує, щоб всі були задоволені та наперед забезпечені. Ми всі се розуміємо і пристосовуємось в своїй праці та життю після вимог статистики. Від неї залежить час нашої праці в головних роботах і в фабриках та на полю.

— А хто рядить такими роботами, наприклад, що ми сьогодні робили?

— «Улличні» та «мійські» комітети що вечера вкладають розклад праці на другий день; кільки робітників з котрої «улличі», чи «міста», мають робити те чи те і кільки години. А що-реша кожний з газети довідується ся куди він призначений до роботи.... Порядок і лад та добробут який ви у нас бачите залежить не від складу урядів, але від системи нашого економічного устрою та від вихованя нашої людности. Школа виноє в дитину усі права та обовязки та обичаї нашої суспільности і тому ми не потребуємо «сильного» уряду, як було треба колись.

Коли ми так розмовляли, почувши що на даху щось туркнуло і за ливню халієм елеватором спустив ся до кімнати пристойний чоловік, кременний як медвідь, з рожевним трупом загорілим на сонній обличчю з

сивими вусами та чубом.

— Татку! крикнула Гледис і повісилась йому на шию руками, засинаючи поцілунками.

Чому ж ти не зателефонує, коли приїдеш? питала дівчина.

— Я хотів зробити тобі несподіванку..... Як ся маєте, товаришу, Піт? привітав мене.

— Товаришу, се мій тато, Ешлей Колман...

Я був дуже радий бачити Гледисного батька, прецінь чув від неї про него цікаві річі. Уся його постава зражала в нім дійсного господаря - фармара.

Донька посадила батька за стіл, взяла від него робітничу картку і замовила йому обід, усеї час щебетучи про мене, про ту мою бесіду, про сусідські справи, тощо.

Старий звернув ся до мене:

Я слухав вашу промову в телефон, і бачив також ваш образ... Мені дуже приємно з вами заізнатись...

Я спитав його як йому поводитьсь на веселощах.

Чудово! і очі старого зацвіли мимим огнем: Чудово! Як там тепер хороше на наших прерах! Безкраї степи, синє небо, лене сонечко і щебетанє жайворонків та цикаків. А вітер з Монтани такий пахучий, такий життєтворчий! А скрізь по полю, по тім неокраїнім просторі орють, боронять та сіють від раня до почі наші машини. Під моєю кермою було сеї влени півтора міліона тракторів з найбільшій силів. Тепер ті простори Альберти, Саскачевану, Манітоби та Дакоти вкунли ся могодєвською зривою.

— А як з посухою та морозами? заці-

кавив ся я, пригадуючи собі, як ті два явища природи нищили фермерську працю за мого часу.

Посухи ми не боїмось, бо скрізь маємо готову воду до підливання, а що до морозів — так ми їх уникаємо тим що вчасно ветигаємо скінчити сієне. А на морози, головню в початку серпня, ми маємо «фумогени», се такі прилади, як колись Німці вживали на своїх цегелинах до роблення хмар з диму. Коли бачимо, що вночі заносить ся на мороз, ми робимо дим по цілій країні і так охорошоєм свою швеняцю...

Ми довго сиділи за столом, слухаючи Гледисеного батька про величезний поступ в рільництві. І що було дивного, що усе здебільшого те було винайдею вченими ще за мого часу, тільки через брак капіталу фермери не могли тоді того здійснити. А тепер, коли нема приватної власности на засоби продукції, коли ціле людство бере участь у хліборобстві, те все впроваджене в житє.

Але сего року ми скінчили встановити над лінами сонця, росповідав дядь Гледисени тато.

— Що? — скрикнув я.

Шучні сонця, — відповів той: Се такі величезні ліхтарні, котрі засьвічують ся вночі понад видами. Вони порухують ся з сходу на захід і продовжують вночі роботу сонця; з того збіже в два рази боршій доходить. Отже тепер я сподіюсь, що ми скінчимо живна сего літа дес' в кінци лішня.

— Чи ті «сонця» і гріють? — зацікавив ся я.

— Що до огрівання і красшого зросту рослини ми вживлемо електрику пуцену

бездротово по лапах. Водоспади Ніагари та такі менші як на Вінніпег-ріці, дають нам ту потрібну силу попри геліократи.

Урядити ті сонця забрало шмат часу, але тепер певніший клімат Саскачевану та Альберти нами покочаний.

По обіді я перейшов до бібліотеки, щоб не перешкоджати Гледне та її батькові в їхній приватній розмові.

Там я став переглядати свої «книжок». Один мене зацікавив. На ній був напис: «Історія Соціальної Революції». Я вклав звій до більофону, сів у крісло з більцями і став слухати історію того часу, коли я лежав як грудка доту, не відчувуючи подій в світі.

Там розповідалось, що перед соціальною революцією в Америці, а головню в Новій Англії, відбулось кілька революцій з причини голоду та безробіття. Одного разу навіть члени I. W. W. були захопили в свої руки владу в Злучених Державах. Та хоч захопити владу в свої руки зуміли, та втримати не були годні. З того, почалась анархія, розбій, убійства. Через повне безладі повстав по містах страшний голод. Запачені індустріялісти взялись до переслідуваня навіть інтелігенції. А тих соціалістів, що сказали, що робітничя класа в меньности і що революцію здусять фермери з заходу та недорозвишене Мексико, тих ще дужче переслідувати, ніж капіталістів.

Та так сталось, як соціалісти пророкували. Змучена анархією та голодом, подвність Нової Англії разюмовитала Джана Рузвельта, коли він на чолі з кавбоями з Тексаєу та Мексиканцями вступив до Нью Йорку. Мексиканці справили криваву купіль індустріялістам, а онук Рокефе-

лера відправив на п'ятій евені богослуження «в подяку за визвіл з рук вандалів».

По тім погромі американське робітництво звернуло свою увагу на науку соціалістів, зрозумівши, що революції робити не можна, що революції приходять самі нісяя відмін у економічних основах людського життя. Американське робітництво зрозуміло, що воно тільки сила, а що йому бракує ще господарської практики, щоб вміти рядити відібраною спадщиною по капіталізмі. Тоді робітники вхонились науки, стараючись витворити як найбільше своєї власної інтелігенції. Се пішло їм досить скоро. До п'ять років мали тисячі інтелігентних пролетарів.

І Американська буржуазна інтелігенція, ті «меддамени», почали більше числитись з зростаючою свідомістю робітництва. Богато з них приєтали до соціалістичної партії.

Тім часом знов роспочалося велике безробітє... Та тепер американський пролетар уже був свідомо готовий до того дихолїтя.

Тільки завважили про наступаючу біду, соціалістична партія проголосила відозву під заголовком: «Будьмо готові!» Коли властители хтіли замкнути фабрики, робітники відмовились з них вийти. В помудре уже було знанє, що у Вашингтоні уряд зрезигнував, і президент покликав міністерство з самих соціалістів. Сей уряд покликав зараз усі міійські ради заопікуватись, щоб у цілій Америці нікому не забракло їжі, одежі та хати. До тижня зіхалась установа рада.

Прихильники приватної власности підбурені та підплачені американськими міліонерами пробували знов викликати анар-

хлю і звести ту революцію на ніщо. Се їм не допомгло. Більшість американського народу (наймити та рентівники фарм) їх не послухали. А установча рада, щоб вбити вплив приватної власности, скасувала гроши, перебрала на власність народу цілу країну враз з людьми, хатами, машинерією, фабриками та землею і водою. Усіх змобілізувати до роботи, і до місяця та стара Америка стала тим колінь вимр'яним Ельдородом.

За Америкою пішла Канада, і одна по другій нації цілого світа. Держави були скасовані, і з поділу на князи та нації, світ став однією півторабілітовою родиною вільних та рівних правих і економічно людей.

Я сидів в кріслі, роздумуючи над тим, що прочитав. Хлоп враз почув чіюсь руку на моім плечі. Смирнув ся. В мені за плечима стояла з веселим усміхом Гледис. Її лице знов нагадало мені моє щасне кохане.

Читане історії, а тепер її обличчє враз вернуло мені спогади про мою минувшину. Здавалось, що се було позавчора, що Баси віддався, і я від роснуки негодни вигочматі.

Я схиливсь головою до бальця.

Що з вами? — спитала дівчина.

Нимого... старі вразки...

Ціть сюди... сказала вона і повела до гостинної кімнати, до столика, на котрім стояла мертва людська голова: жовта кістка, неприємний усміх щелепів і рядок п'ятомбованих зубів.

Чія се? — спитав я.

Се та основа на котрій трималось колінь те личко, котре й досі завдає біль вашому серцю.

Баєн! скрикнув я, ханаючи до рук черен.

— Се Баєн, — відповіла потихо Гледне. Я глянув на неї.

Я нарочито дістала сю мертву голову моєї баби і тримала, щоб показати вам.

Дякую! Тепер я відчуваю, що її немає... Так от що я кохав, і поставив той черен назад на стіл.

Ні ви не се кохали, — сказала Гледне: Ви кохали жите, а кістки се тільки, як те залізе, на котрім тримаєть ся цегла будинку.

Се мене мало потішає... Коли я кохав в ній жите, так його вже давно нема, воно зогнило і прашало.

— От як? а ще студент медицини? Чи-ж жите гниє? Чи ви не є продовженем міліонів своїх прадідів з минувшини? Що є кістки? Се так як шкаралупи в котрій сидить слимак. Сі вапнясті рештки позістають, але жите жне її жне в слідуючих поколіннях.

Отже Баєн жне у вас? скрикнув я, дивлячись на Гледне.

Жне, відповіла та.

Я глянув на неї; жаль пановнив мое серце. Я пішов рантово до бібліотеки і вивав на канапу.

Баєн і Гледне жились в моїй уяві в одну особу... Поцож привернено мене до життя? Аби знов страждати?

А Гледне так як не розуміла, або вдавала, що не розуміє, що зі мною дієть ся, і, прийшовши до габінету, питала:

— Що ви гадаєте робити попоудни?

— Перша річ порадите мені в справі помешканя...

— Ви можете мешкати в нас, — перебила вона мене.

Ні! Я не хтів.

Гледне переконувала лишатись в них. А коли побачила, що усі її переконання на марне, сказала:

Добре. Тато відпровадить вас на заїдане «улицного комітету».

І батько тоді спочивав по довгій по-дорожжї зробленої літаком з прер. Коли він встав, Гледне розповіла йому своє бажанє, і старий зараз згодив ся відпровадити мене до заряду «улиці». Я красно подякував докторї за усю її добрість, але що до повернення до життя, так сказав, що волів би не воскресати...

На ці слова та тільки гвинула менї в очі таким сумним поглядом, наче казала:

Нашо ж ти мене мучиш? і додала словами: Сподіюсь, що ви, Ніт, не забудете, де двері в нашої хатї.

Звичайно я обїцяв приходити. А в собі поклав десь так зашитись, щоб бїльше з нею не здибатись. Коло дверей, де ми прощались стояло велике свїчадо. В нїм я бачив її красу і свою мізероту.

Ні, ти не зробиш з мене забавки, як твоя прабаба Баси. думар я про себе, їдучи з її батьком до комітету.

Комітет містив ся кілька бльоків від Гледисної хатї. Там ми подибали трох старших товаришів.

Гледисин батько розповів їм, про своє бажанє помешкати та роботи.

Спитали мене, де я хочу, щоб поставили менї хату. Я про власну хату ще не мріяв.

— Так поки що ви можете мешкати в котрім будь клубі нашої молодї.

Довідавшись, що багато з нежонатих хлопців та парубків любили мешкати

при куні в будинках, де містив ся клуб того товариства, до которого вони належали.

Я просив відпровадити мене до клубу студентів медициви.

В клубі було зо дві сотки молодиків. Кожен мав окрему кімнату; дуже близькі побратими мешкали і разом. Кімнати до снания були горою, а сподом галі до науки, бібліотека, хемічна лабораторія, галі до фізичних вирав та басейн до купсї.

До клубу я трафив уже самий. Коли увійшов до середини, хлопці повитали мене радісними окликами та своїми студентськими снівами та жартами. От як мотодь. За кілька хвилин я вже мав і побратима, звав ся він Джов Веригни, нащадок котинського проводира «Духоборів». Лице та атлетична постава зражали його походжене, але його канадійська англійщина була перфектна. Нізійніше я довідав ся, що він знав добре і московску мову, котра заховалась в його роді традиційно, як і в інших нащадків «Духоборів», що довшинись на віковане в Канаді.

Джов забрав мене і повів показувати їхню лабораторію та його біологічні досіди.

Хлопцати ми так замочились мікроскопами, що не чули, як уже й смеркло.

До вечері робили виравы. Потім прийшов запрошений учнями один старий славянин доктор; слухати його відгарт. В одивайцїні пішли спати. Ми з Джовом умовились мешкати в його кімнаті.

Чезуци в дїжку, зиче пригадав собі Гїт дїста басейн верев. Тенер ясно розумів, що тог було колись давно, давно.

«Мурро дївнїна!» Коши не показала мені так і так, аб усе собі узяв, що

мое заморожене тривало одну ніч і чудився б за Басею. То було давно, давно. Долів ту минувшину, треба почати нове жите!...

З такими думками я заснув

VI.

Минуло кілька днів. Я уже привичався до нових обставин. Працював, вчився, забавлявся, так як і усі. Старші товариші доктори прищеплювали мого здоров'я. Чув себе міцним, хоч з медвідем поборотись. Лігав з товариством на шквник до колишнього Сан-Франциска і оглядав те-тепер покинуте людьми місто. Враз з Джовом робили екскурсію на Грейм-острів ради ботаничних дослідів тамонської флори. Іздебі кілька разів занував мене в телефон про моє здоров'я. Я відповідав чемно, але тримавсь здалека. Хоч Джов і усі решта дорослих хлопців були закохані, і час від часу ми довідувались, що котрийсь з поміж нас діставав від громади хату і «йшов на власне господарство».

На нягнй день мого житя в кліщі, калі я, як звичайно, прокинувся в сямій годині, щоб іти до роботи і став будити Джова, той сказав мені, що сього... «семий день».

— Неділя? спитав я.

— Сьогодні не робимо, віднозів той.

По сніданку я спитав Джова:

— Отже, коли ви обходите «семий день», так певно ви маєте якусь релігію? До котрої церкви ти належиш?

— Таких церков, як були за твого часу, тепер і... сьвітї нема.

Я заікавився.

Джов розповів мені сьє що:

— Ти знаєш, що релігійні погляди людей відмінювались з відміною економічних та громадських відносин. Католицизм був вірою фєвдалізму, всїякі проте-

станські церкви проявою капіталізму. Проти часи вони були «історично потрібні» на певній стадії розвитку суспільства. Католицизм був чорною плямою на мізгах людства, як була чорна сама панщина; протестантизм був кривобоким церковним демократизмом, як кривобоким демократизмом був цілий капіталізм.

Католицизм уяв певдовзі по великій європейській війні. Італіяни сами пагнали римського папу. Тоді він утік до єдиної ще католицької країни - Канади. Та папа без Риму незначив нічого. І останній папа скінчив своє життя у домі божевільних коло Торонта. Він зварнював на тім, що піби Бог Отець і Бог Син повмерали і він проголосив себе богом.

А протестанти дотримались до самої соціальної революції. Через те, що багато з протестантських проповідників взяли чинну участь в соціальній революції на боці пролетаріату, їхні церковні організації пережили ту соціальну хуртовину.

Але вільна школа основана на дарвінізмі, марксізмі, тощо, повалила і протестантизм. Жидівська «Біблія» згубила свою гіпноізуючу силу «божої» книги. Її стали студіювати тільки яко збірник єврейської мудрости; так само сталося і з християнською Євангелією. Учене Ісуса з Назарету очистити від місцицизму та див і цікавлять ся тільки як палкою наукою братерства та побови.

— Ну, а віра в Бога?

Гид «богом» ми розуміємо тепер загально сконденсовану ідею усіх наших ідеалів.

Чи молитесь до него? Чи будете йому церкви?

— Ні! Ми в сім випадку тримаємось

Ісуса та Мойсея: Коли дійсно «Бог» існує, то він не потребує людьми поставлених до нього коли найчудовішим уявленням його є і весь світ. «Бог» і наших молитов не потребує, бо ж це Ісус сказав, що «Бог» і нас знає, що нам треба, і ми не потребуємо його. Але новітні науки потвердили існування середовищного Адама Аверроеса, і ми вживе подяке не влучають ся, і ми не стили природи і в нас з нами діє існування, і ми залежимо від загальної природи, і розвитку, і існування, як і Аверроес існує природу, і ми поступати і діяти, і ми дає нам добробут і існування, і ми віримо, і перед природою.

А се ми є спитав у Даова.

Ні, не себе, або другого, або громадянства, і дієсно, морально, або і дієсно. Тому в нас нема зла вашого є існу: нема пиячки, куреня, проситуци, злоби, глумованя, паріканя, оббріданя, розниженя, і безумія, не кажучи про такі неможливі у нас річі, як бійки, убивство або самоси і та існуюване.

Колиж у вас в дійсноста нема релігії, пощож вам обходити «семні дні»?

Нера, се робить ся в ся пер казів. Вдруге, се в потрібне. Ми в отримуємо раз на сім день обвинути усі і всі думки про господарств і та науки і відпочити тілом та інтелектом. У нас семні дні про філософовеане. А се філософовеане і є «нашою релігією». Прейнів «релігія» се повна кількість особисто та суспільно моральних зобовязань людини відносно себе та громади.

— І такої гадки у вас усі?

— Загалво усі. Але маємо кривоги таких філософів, що конче намагають ся ви-

прукати в світі щось «надприродного». Вони в нас подібні до тих диваків, що створили часу хвилину комунікувати з мешканцями на Марсі. Та вони нікому не ніць не шкодять... Чи хочеш піти поспухати бесідника в товаристві ім. Метінадека?» — кричав Джов.

Цікаво! — усміхнувся він.

Чого усміхаєшся? — спитав Джов.

Та бошож вам се збори, куди у вас іде мій...

Одвів собі в готову ту піру: — Замкь в віні ми маємо відре. А дльбофедзі збори ми потребуємо, щоб бесідами наших провідирів змнишувати в наших наді сину громадської єдності, змнишувати розуміне братрства і наших єдиних установ.

Чимусь приязни Джовови радно.

Промова — бесідника в товаристві ім. Метінадека зробила на мене величезне вражінє. Він говорив на тему: «Один і все і все за одного».

З зборів вертались ми цілком сонні вже просто припікаю. Товаришки як ми пішли. Ми запросили усіх їх до себе до клубу на обід, а потім кресно бавились музикою, співом, деклямаціями, і т. д.

Слухаючи вечірню часопись, почули ми заярумуючі вісти: В горах спів топіть ся з нечуваною шкорошєю: Фрейзер-рік так пішєшєсь вшеоко, що кожної мвнє може порвати гатки і залити декотрі місцевости на схід від Нью-Вест-Минстра. В газеті був поклик бути готовими до боротьби з повінню.

В десятій у ночі зааярумувати дзвінки. Телефони подали коменду «уаучиних», «міських» та «дистриктового» комітетів вирушати на поміч островам на Фрейзер-

річці де вода уже розірвала греблі.

Счинив ся рух. Хлопці загукали, немов готувались до штурму на ворожі окопи. За хвилину нас несли крила в напрямку островів. На дворі було як у день. Величезні прожектори освіщували цілу долину аж по самі Каскади. У повітря лінули наші тигарові велити, несучи в своїх «пазурах» потрібну машинерію, або ладунки цементу та каміня.

Коли я вздрів бурхливі, сиві хвилі ріки, що з невтриманою силою котили до океану безмір води, серце моє затремтіло:

— Деж ми годні стримати сю стихію? крикнув я до Джова, що летів попри мене.

— Стримаємо! гукнув той.

Стримаємо! відгукнулось громово по цьому небу.

Сей відгук був міцніший від збунтованої ріки.

Вода розмила гатку на якій пів милі і її хвилі поволі заливали острів. Ми встановили одні машини випомнювати воду, а другі класти нову греблю. Каміне та цемент пішли в рух. З десять тисяч народу злетілось на алярм. Влаштувались і боротьба з рікою пішла хутко наперед. Літаки сипали землю, каміне, цемент, нова гребля уже зявилась подекуди, мов якийсь дивовижний змії виставив з води свій хребет. Я стояв коло помпи на греблі. Межи людьми, що працювали неподалеки мене завважив я Гледіє. Вона стояла на свіжозробленим насипі. Враз хвиля тої насипі розірвала і, схопивши Гледіє, понесла її попри беріг на глибіню. Та тільки йойкнула. І сталося се так рантовно, що ніхто не завважив того, звернувши увагу на розір-

ваній насни. Я крикнув Джовови і ско-
чив в ріку навздогін Гледис. Надгонив
її, але нас обох пірвала головна течія,
і ми опинились серед річки. Тримав
Гледис за коси і кричав до неї:

— Не лякайтесь! товариші нас вряту-
ють! Але мої сили слабші у зимній воді.
Та враз щось мене штовхнуло в плечі. То
плив повз нас корінь. Вцепивсь за него,
і так нас несли шалена течія.

Тимчасом по воді лягли проміння про-
жекторів.

— Не шукають, несподів я дівчини!

Не забаром Джов з кількома товари-
шами здогонили нас на крилах і вихопили
з води.

Мокрих та змерзлих завесли вони нас
до хати котрогось товариша коло Дюдні.
Гледис полаяли в ліжку, а я, перебрав-
шись в сухе, згів знов вертатись до робо-
ти.

— Перш, ви мусите відігрітись, — сши-
рили мене товариші. А в друге, нема чо-
го туди вертатись, бо гребля вже напра-
влена.

Тепер я мав нагоду побачити на прак-
тиці, що значить належати до «родини
цілого світа». Телефон в хаті не вмов-
кав; все питались про Гледисине та моє
здоров'я. Близні сусіди напхались до
хати, що не було де обминутись. Тільки
звичай не робити з ночі дня розігнав їх
по хатах спати.

Коли всі забрались, товаришка госпо-
диня хати сказала, що Гледис хоче мене
бачити. Я пішов до тої кімнати, де вона
лежала. Коло її ліжка сидів старий Кол-
ман. Він, з великим зворушенням стиснув
мені руку.

— Дякую вам!.. Дякую, що врятува-

ли моє молоде жите!... (Він, як і всі тут, вірує в нестерельність через діти).

Я щось мимрив про «обовязок», що віддячив ся Гледис за те, що вона мене до життя привернула.....

А Гледис простягла до мене свою білу рученьку і, взявши мою, глянула мені в очі глибокопронизуючим поглядом, в котрім була подяка і якась туга, що дійшла аж в глибіню мого серця.

Старий вийшов до другої кімнати, а я сів коло ліжка на кріслі.

Джов гукав на мене зза дверей, чи хочу я вертати до клубу.

Я хотів іти.

— Лийніть ся ту, заблагала Гледис.

Джов відлетів самий, а я лишив ся.

Її рука була в моїх долонях; її погляд у моїх очах. Якусь хвилинку ми мовчали.

— Чому ви від того часу ні разу не зайшли до нас? — запитали вона.

— Так.... не мав часу....

— Кажіть правду!,.....

Я не хтів, щоб. . . Беси знов.... насміялась з мене.. проказав я.

Беси?... Що за Беси?

Ваша баба....

— Баба?

— Еге!.... та Беси, котру я кохав і кохаю без тямн.....

Алеж вона давно вмерла....

І жне тепер, хоч частинно жне в Гледис.

— Так ви кохаєте в мені вмерлу?

Ні, ваші риси лица тільки пагадують її, але я кохаю.... тут я завважив, що майже виявив таємницю свого серця і замовк.

Але слова були сказані. Кінець ре-

чення Гледис зрозуміла, хоч було й недокінчене.

І сталось.....

Вона розповідала, що, ще коли я лежав заморожений, а вона вичікувала дня мого пробудження, вона вже кохала мене за мою самопосвяту науці, за муки мого серця розбитого її прабабкою. Довідав ся навіть, що вона того й досі не віддавалась, бо чекала на мене.

.....

По випадку з Гледис і наших заручинах старій Колман забрав мене до себе. Проголошене мене і Гледис пібралими мало відбутись на «червневім святаі». Те свято наближалось, і молодь, що була до парованя, чи як у нас казали «на порі», робила заручини. Від червня до жнив звичайно майже всі діставали вакації і се була добра нагода для молодих пар відбутись перші місяці свого щастя. (Хоч се не була загальна установа. Декоіри побирались, коли було їм вигіднійше.)

Гледис чекала до червня.

Тут треба пригадати, що я з Гледис, як і всі заручені, мусів ставати перед комісією докторів, котрі оглянули нас що до здоровля тілесного та інтелектуального і видали нам дозвіл до продовження нашого життя в наших дітах.

Се робилось про те, щоб забезпечити націю від родження калік. Ті, що не діставали дозволу комісії на видання нащадків, могли також пібратись, але їм не вельмо було мати дітний. Та таких шлюбів майже не трафялось; з одного боку через те, що нація була здорова майже в усіх своїх членах, з другого й тому, що здорові калік не хтіли, а каліки бриднились каліками. Побиратись вільно хлопцям від двад-

цять, а дівчатам від вісімнадцять літ.

Право праці та право розплоду були
невблаганими вартівими нового людства.

VII.

Наближалось 15-го червня. Гледисин батько сказав, що має дітти обвідати стап збіжжя. Ми з Гледисе умовились також вдатись на прери wraz з ним старим, а втім на сьвято молоді до Мекланд.

Хороше було дітти понад перхами Каскадів, понад долинами, де ліси здавались кушиками, а річки та потоки срібними смужками. Як орел, наш літак передетів через перхи Скельєтих гір і перед моїми очима звеленіли неокраїні прери Заходу. Моє серце затріпотіло, коли я вздрів знайомі околиці: геть Летбрідж, ось Келгарі, а там бовваніє наче колишній Едмонтон.

Старий Колман понизив лет, і ми наблизились до землі. Тепер там було видно велечезні череди худоби свійської і дикої, табуни коней, отари овець.

— А ви ж казали, що худоби не влекаете? спитав я.

— Вони вольні, — відповів Гледисин батько.

— Як «вольні»?

— Сі гори та сю східну частину Альберти аж геть туди на полудне в Монтану ми відступили нашим колишнім четвереногим рабам.

— Але ті орди можуть ввалитись на поля і знищити збіжжя.

— Збіжєвий дистрикт дуже добре в нас забезпечений, мій соколе! — відповів товариш Колман. До нашого збіжжя навіть гомфри не годні дістатись. Колись, кожний фармер зокрема мусів себе захищати дротяним плотом, а наша фарма велика: починаєть ся за Келгарами, кінчить ся за

Дакотою, та наш дрого-пліт і шура не перенустигь.

Обідали ми в Келгарах. Місто було нащів зруйноване. Там окрім стації про принащкових поторожжючих не було нічого.

З Келгарів вдались ми до Саскатууу. 50 миль на схід від Келгарів ми переле-тїли той дрого-пліт і враз побачили неокраїний лан, що зеленів мов самосьвіт і зумруд!

— Добре збіже ! добре збіже! — вигукував мій старий фармер.

Подекуди на лангах ми бачили в добрім порядку фарми, а під підданами видко було машинерію.

— На живвах ми будемо мешкати з тобою в огтакій хатині, шенотїла, тшючнись до мене Гледне.

— Ог і Саскатуу! показав повниеред себе Колман.

— Щось не подїбне на Саскатуу, — відповів я: Звідки ті мури та банти, що заступнають цілу долину?

— Сеж наші елеватори збіжа. Се наші ешїжкарні, з котрих черпають споживу цілі країни.

Я згадав, що за мого часу геть на північ, на схід та захід від Саскатууу сотки тисяч українських фармерів, як працюовиті бобрї, приводили до порядку сю країну.

А які тепер у вас відносини що до мови?

Довїдавсь, що вони дивлять ся на мову, як на чин порозумїня людини з людиною. Що тепер жадна мова перед другою не гоноруєть ся, і що всі люди ще за шкільною лавкою вшучують кілька мов.

— Ми мїняєм ся дїтьми. Англїйці беруть

собі дітей німецьких, французьких, японських, українських і т. д., а своїх віддають таким самим чином. Моя Глеяне була з маляк три роки в Києві в одній українській родині.

— Ти вмів по українському? — споглянув я на Глеяне.

— Вмію, відовіда вчеп по нинішньому.

Се була менш любя несподіванка. Розпитавав її, що дить ся на Україні. Казала, що там, так само як і тут, пансе колективізм, порядок, добробут та все се. А веселій українській парід виспівує понад Дніпром свої чудові пісні.

Ми прилетіли до Саскатуну. Старий Колман мав тут позістатись, бо тутки була головна квартира хліборобського комітету.

Саскатун, той красуць прери, був у більшім порядку, як Келгарі, але майже таким, як і за мого часу. Тільки улиці були красно вицементовані, колишні деревня вздовж хідників повиростали тепер у трубезні дерева; на Другій Авеню та поблишніх улицях крамниці пошезали, а в них були вряжені літні кухні та реставрації про жеців.

Ми спинились в Овен-готелю. Була якраз вечеря. За столами сиділо зо дві сотки студентів рільництва з місцевого каледжу та кілька товаришів з Англії та Луїзіани, що приїхали набрати про своїх мешканців шешенні.

Студенти привитали свого старого професора радісними вигуками. За вечерєю балачки були про стан збіжа та всілякі потреби рільництва. По вечері усі перейшли до порожнього театру і врядили собі аматорський концерт. Коли виїшли з театру по десятий в ночі, на дворі було

відко як у день.

Що се?

А ви забули? Сеж наші птучні сонця світить, відповів товариш Кодман.

Справді там на сході сяло наче кінь місяців.

Мені пояснити, що ті сонця посвятили ся на дротах, вшесених на пять тисяч футів понад ґрунті.

.....
І то червня в ранні ми сіли з Гледис в літак і враз з декількома літаками з Саскатуну подалась в напрямку країни «Чорноногих Індіанців».

І ось перед нашими очима заблинали срібні верхи Скелястих гір. Гори неокрашним муром подалась туди на полудни, а вздовж їхніх стін рівна як стіл прерастелеть ся і потонає на сході там за колишнім Летбриджем.

А ось і Меклавд стоїть наче зелений кущик на тій просторі. А за Меклавдом чорнієть ся якась височезна, здаєть ся рівна з верхами гір, банти. Здалеку добре не видно що.

— То пам'ятник піонерам Заходу, пояснює Гледис.

Тепер бачу, що навколо тої фігури стоять якісь менші, а ще далі навкруги чорніють забудови, немов колишній амфітеатер грецьких олімпійських ігрищ.

— Там відбуваєть ся наше «червіне свято», казала Гледис.

Я озиралось по небу. Мов журавлі, тягне з сходу, полудня та заходу безліч літаків — та мов величезні кондори повітряні кораблі; усі до Меклавд.

Ми підлетіли ближче. Там під нами ходять уже тисячі люду. Гледис звернула свій літак до фігури і полетіли нав-

крути неї:

Фігура уявляла матір, що сиділа на спинах і на руках тримала двоє дітей, хлопчика та дівчинку. А навкруги тої жінки стояли менші фігури: Індіан, що здоганяє зубра, мисливці Гудзонської Компанії ставлять свій форт, там робітники кладуть релі першої залізниці, тут ідуть емігранти з клуцками та валіжками (Британії, Скандинавії, Німці та України) усе у своїх національних убраннях, ось піонер ломить биками першу скибу дикого прери, а ось уже в русі величезні локотивни та молотарки.

Наш літак сів на землю.

Навкруги нас тисячі, а тисячі прибульців. Усе молоде, веселе, радісне. Зараз недалеко самого амфітеатру подібали мого Джова з Ласи. Вони теж були заручені.

Потім розпочалась церемонія: біганина навперегон, показування снів, снів, деклямації нових поезій. (Що до снів, чи деклямації однієї важливі метальофону, щоб цілі збори їх чули). Але Американці Американцями. Люблять показати щось грандіозного. Таким був балет в десять тисяч дун, потім хор Нігрів в п'ятнадцять тисяч дун. Сей хор співав пісеньку з берегів Міссісіпі; і здавалося в ту хвилину, що їдеш в човні по тій широкій річці і чуєш ту пугу колоніального раба. Потім виступали різьбярі, малювці, актори, винахідники манішерії, гоїно; дівчата і хлопці.

Судді, вибрані з старших товаришів призначили надгороди: вінки з стенових квіток, сніжетених тутки нашими товаришам.

По полудні розлетілись гуртами на

п'якнік.

Колиж зайшло сонце і зірки замерехтіли на небі, знов усі зійшлись до амфітеатру, що був осяяний штучним сонцем ззад голови фігури. Знов забавлялись, аж почало благословлятись на сьвіт.

Тенер мала відбутись церемонія «вінчання».

Кілька тисяч відданих вбраних в білі строї стали з своїми нареченими перед помостом проти фігури. Один старий, сивий, як голуб, товариш промовив до нас.

Він казав про щастє кохання, котре ми усі тоді відчували, і визнавав, щоб ми не обачним поступованем не розвіяли того сну блаженства. Потім він покликав до себе на плятформу свою сивеньку подругу і усіх своїх дітей, онуків та правнуків, котрих зявилося там коло него яких зо три сотки. Сини взяли старого і стару на руки і усі обіймались, а потім той старенький товариш простяг свої руки над нашими головами, наче благословляючи, промовив:

— Жичу вам усім, діти мої, такогоя щастя, як казав я з своєю подругою.

Церемонія скінчила ся. Ми сіли в свої літаки.

.....
Залити червоним злотом небеса зійшло сонце і осяяло вертаюче домів щасливе молоде людство, людство колективізму.

Кінець.

**ГЕЙ,
ЧОГО
СУМУ-
ВАТИ?**

**ВДАРТЕ ЛИХОМ ОБ ЗЕМЛЮ!
ЧИ НЕ ЗНАЄТЕ, ЩО НА ВСЯКИЙ СМУТОК
ОДНИМ ЛІКОМ Є ЛИШЕ**

гумористично-сатирична часопись, що сумуючих звеселяє, веселих робить ще веселішими, подає духорчу поживу тим, що шукають правди, рятує душі від дідчих виделок і певно за таньшу оплату як поли чарчують. А власне:

«КАДИЛО»

в Канаді \$1.00
в Злучених Державах..... \$1.25

„KADYLO“

Box 64

Toronto, Ont.

Студіюйте Соціалізм

З вітра соціалістом бути не можна; щоб стати соціалістом, треба студіювати соціалізм.

Тим, що хочуть науково зацікавитись з сею доброю новиною працюючого народу, Українська Книгарня в Брантфорд, Ont. поручає слідуючі книжки:

ВІРА І ГРОМАДСЬКІ СПРАВИ — М. Драгоманов	5ц
КЛЯСА ПРОТИ КЛЯСИ	5
ЖІНКА А СОЦІАЛЬНЕ ПИТАННЯ	10
ДОРОГА ДО СВІДОМОСТІ	10
ЧОМУ ЖІНКИ ЖАДАЮТЬ ПОЛІТИЧНИХ ПРАВ	15
ДВОНОГИЙ	15
ПРОМОВА НА СУДІ	15
ХИТРА МЕХАНІКА	15
РОЗВИТОК СОЦІАЛІЗМУ ВІД УТОПІЇ ДО НАУКИ	15
ПОЧАТКИ УКР. СОЦ. В ГАЛИЧИНІ	25
НАРОДНІСТЬ І Ї ПОЧАТКИ	25
ЩО ТАКЕ ПОСТУП? — Ів. Франко	25
КОМУНІСТИЧНИЙ МАНІФЕСТ	26
КОРОТКИЙ НАЧЕРК СОЦІАЛІЗМУ	35
НОВІТНА СУСПІЛЬНІСТЬ І ЦЕРКВА	35
НАРИСИ ПЕРЕДІСТОРИЧНИХ ПОДІЙ	40
СЕЛЯНСТВО І СОЦІАЛ-ДЕМОКРАТІЯ	40
МІЖНАРОДНИЙ РОБІТНИЧИЙ СОЦ. РУХ	40
ФІЛЬСОФІЯ ШТУКИ — Г. Тена	50
ЦАРСЬКА РОСІЯ І УКР. СПРАВА — В. Левинський	50

Також Українська Книгарня в Брантфорд, Ont. має на складі різнородні наукові книжки, оповідання та поезії, як також всілякі писарські прилади. Обслуга шкоро і ретельна. Удавайтеся на сю адресу:

UKRAINSKA KNYHARNIA

211 MARKET ST.

Brantford, Ont., Canada.

